

Inlärningsstg till mediekunskaper

inom den grundläggande utbildningen

Inlärningsstig till mediekunskaper

inom den grundläggande utbildningen

Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Undervisnings- och kulturministeriet

Inlärningsstig till mediekunskaper inom den grundläggande utbildningen
© Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Finansiering
Undervisnings- och kulturministeriet

Layout
Satu Salmivalli, Lion Design

Fotografier
Pixmac

Översättning till svenska
Leif Pietilä, Otsomaria Oy

Tryckeri
Libris Oy, Helsingfors 2011

ISBN (tryckt) 978-952-5853-18-6
ISBN (pdf) 978-952-5853-20-9

Arbetsgruppen för publikationen Inlärningsstig till mediekunskaper

Arbetsgruppens ordförande Ritva-Sini Merilampi, PeD

Arbetsgruppens sekreterare Anri Leveelahti, specialplanerare, Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Arbetsgruppens sekreterare Suvi Törrönen, projektplanerare, Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Outi Freese, verksamhetschef, Skolbio rf

Satu Heikkinen, specialrådgivare, undervisnings- och kulturministeriet fram till slutet av 9/2010

Heli Jauhola, överinspektör, undervisnings- och kulturministeriet fr.o.m 10/2010

Riitta Kauppinen, sakkunnig inom mediefostran, Rädda Barnen r.f.

Anu Mustonen, kommunikationschef, Jyväskylän universitet

Lea Olli, klasslärare, Korian koulu i Kouvola

Leena Rantala, projektplanerare, undervisnings- och kulturministeriet

Anne Seppänen, specialplanerare, Mediecentralen vid utbildningsverket i Helsingfors

Pirjo Sinko, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Vid arbetsgruppens sammanträden hördes:

Mikko Hartikainen, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Jukka Haveri, mediepedagog vid Tammerfors stad, Tammerfors Medieskola

Kristina Kaihari-Salminen, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Merja Lehtonen, undervisningsråd, undervisnings- och kulturministeriet

Publikationen har kommenterats av:

Ville Alanen, klasslärare, Laajavuoren koulu i Vanda

Mikko Hartikainen, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Olli-Pekka Heinonen, direktör, fakta- och kulturprogram, YLE

Martti Hellström, rektor, Auroran koulu i Esbo

Mirka Järnefelt, konsultativ tjänsteman, kommunikationsministeriet

Sirkku Kotilainen, professor i mediepedagogik, Tammerfors universitet

Reijo Kupiainen, professor, Aalto-universitetet, Konstindustriella högskolan, institutionen för konst och medier i Björneborg

Liisa Lind, direktör, Mediecentralen vid utbildningsverket i Helsingfors

Antti Mäkelä, civiltjänstgörare, Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Maarit Pietinen, överinspektör, Statens filmgranskningsbyrå

Anna-Liisa Puura-Castrén, producent, Skolbio rf

Tiina Rytkölä, projektplanerare, Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Jonna Tolonen, kontaktchef för Unga Läsare och Tidningen i undervisningen-verksamheten, Tidningarnas förbund

Jorma Waldén, regeringsråd, undervisnings- och kulturministeriet

INNEHÅLL

1. MEDIEKUNSKAPER SOM RÄTTIGHET FÖR BARN OCH UNGA.....	10
Medieundervisning som en garant för jämlikhet.....	13
Medieundervisningen i lärarens och skolans vardag.....	14
2. INLÄRNINGSTIGEN FÖR MEDIEKUNSKAPER.....	16
Mediekunskapernas delområden och deras utveckling.....	19
Kreativa och estetiska färdigheter	
– att hitta och använda sin egen röst och sitt eget uttryck.....	19
Interaktionsförmåga	
– delaktighet genom växelverkan och egen aktivitet.....	20
Förmågan att göra kritiska tolkningar	
– medie- och kulturkritik som bygger på kunskaper och insikter.....	21
Säkerhetsfärdighet	
– att använda innehåll och tjänster i medierna tryggt, ändamålsenligt och situationsanpassat.....	21
Medieundervisningens tyngdpunkter i olika årskurser.....	22
Årskurserna 1 och 2 – berättelsen utvecklar interaktionsfärdigheterna....	23
Årskurserna 3 och 4 – aktiviteter och uttrycksglädje.....	24
Årskurserna 5 och 6 – slukaråldern hjälper eleven att hitta sin egen röst och mediesmak.....	25
Årskurserna 7 och 8 – på spaning efter en identitet och en världsbild.....	26
Årskurs 9 – en självständig och kritisk medierelation byggs upp.....	27
Inlärningsstigen för mediefärdigheter.....	28
Inlärningsstigen resultat: mediemappen.....	28

3. MEDIEUNDERVISNING I SKOLGEMENSKAPEN	32
Kvalitetskriterier för medieundervisningen.....	35
Utrustningar och läromaterial.....	39
4. MEDIEUNDERVISNINGEN I LÄROPLANERNA	42
Temaområdet Kommunikation och mediekunskap.....	45
Mediekunskaperna i läroämnena.....	46
Medieundervisningen i läroämneshelheterna.....	47
Exempel på genomförd medieundervisning.....	49
5. MEDIEKUNSKAPER UTANFÖR SKOLAN	54
Medierelationens dimensioner:	
mediesmak, socialt umgänge, flera kanaler.....	57
Att möta medierna tryggt, under iakttagande av lagar och bestämmelser..	59
Frivilligt uttryck och samhälleligt mediedeltagande.....	60
6. ADMINISTRATIVA LINJEDRAGNINGAR FÖR MEDIEUNDERVISNINGEN	62
Länkar.....	68
Källor.....	69
Utfärder i medielandskapet – lärarens snabbtest.....	72

FÖRORD

Barn och unga lever i en mediekultur där många erfarenheter förmedlas via medierna. Förhållandet till medierna kan vara givande, men även smärtsamt: vad är rätt, vad är fel, duger jag? Barn och unga behöver mångsidiga mediekunskaper för livet i mediekulturen. Detta förutsätter att de får systematisk medieundervisning. Det är en uppgift framför allt för professionella inom sektorn för fostran och utbildning.

Medielärande innebär att barn och unga övar sig i de färdigheter som behövs i mediekulturen. I centrum för denna inläring finns en realistisk bedömning av både lärarens och elevens mediekunskaper. Med mediekunskaper avses den förmåga till kritiskt tänkande, samarbete och interaktion och den beredskap att gestalta, bedöma och hantera information som är nödvändiga i dagens värld. Mediekunskaper handlar inte bara om hur man använder själva tekniken, utan även om självkänedom, mod att uttrycka sig själv och förmåga att påverka.

Publikationen Inlärningsstig till mediekunskaper inom den grundläggande utbildningen beskriver utvecklingen av mediekunskaperna som en kontinuerlig process från årskurs 1 till årskurs 9 i grundskolan. Denna publikation ger en översikt över mediekunskaperna: vad är kreativa och estetiska färdigheter, förmåga till interaktion, förmåga att göra kritiska tolkningar och säkerhetsfärdighet? Syftet är inte att ge en detaljerad beskrivning av olika undervisningsmetoder inom medieundervisningen utan att öppna nya perspektiv och visa varför medieundervisning behövs.

Målet med detta informationspaket är att stöda hela skolkommunen från rektorer till lärare genom att berätta hur medier kan behandlas och utnyttjas i undervisningen och hur medieundervisningen kan införas i läroplanerna. Rektorn kan upptäcka hur medieundervisningen i skolan behöver utvecklas och få nya idéer till samarbete, som i sin tur sporrar lärarna att fördjupa sin medieundervisning.

Detta informationspaket är en fortsättning på Klubbcentralens publikationer Mediefostran inom småbarnsfostran och Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa (på finska). Publikationen har finansierats av undervisnings- och kulturministeriet.

Mediekunskaper har nyckelposition på 2000-talet. Vi hoppas att mediefost-
ran betraktas inom skolundervisningen som en möjlighet att berika undervisningen inom olika läroämnen på ett mångsidigt sätt. Den är ett sätt att ge barn och unga möjligheter och redskap att själva hantera detta viktiga område i deras liv – medierna.

Minna Riikka Järvinen
Verksamhetsledare, PeD
Klubbcentralen

Ritva-Sini Merilampi
Arbetsgruppens ordförande, PeD

Mediekunskaper som rättighet för barn och unga

PÅSTÅENDE:
Eleverna kan förkovra sina mediekunskaper utanför skolan.”

MOTPÅSTÅENDE:
Elevernas mediekunskaper utvecklas inte av sig själva.”

FÖRR I TIDEN delade familjen, byn och skolan på ansvaret för barnets uppfostran. I dag är mediekulturen den fjärde aktören på fältet för fostran: den är vardaglig och närvarande överallt. Barn och unga använder internet för otaliga ändamål, och de njuter också av filmer, spel och tidningar, programutbudet i tv och radio samt av musik och litteratur. Lärarna är intresserade av barnens och ungdomarnas verklighet och av de miljöer där eleverna verkar, även av medierna.

Relationen till medierna är en kontinuerlig process, där individen fördjupar sig i och tolkar medieinnehåll och fortlöpande ger dem nya betydelser. Med en medierelation avses individens övergripande sätt att betrakta medieinnehåll och mediekulturen.

Genom medieundervisning hjälper läraren eleverna att reflektera över olika medieinnehåll eller diskutera de val som eleverna gör när de använder olika medieredskap. Läraren ger eleverna inspiration, stöd, handledning och respons. Samtidigt leder läraren skapandet av medieinnehåll och aktiviteter som siktar på deltagande via medierna.

Medieundervisning som en garant för jämlikhet

Dagens elever beskrivs ofta som "digitala infödingar" som från första början har bättre mediekunskaper än lärarna. Denna generalisering lämnar de betydande skillnaderna i elevernas mediekunskaper obeaktade. Även om en stor del av eleverna kan använda olika medieredskap och medieinnehåll på ett naturligt och vardagligt sätt, har alla elever inte likadana möjligheter att möta medierna. Å andra sidan är en flitig användning av medierna ingen garanti för att eleven utvecklar de färdigheter som han eller hon behöver för att kunna leva i mediekulturen. Elever kan hamna i en ojämlig situation på två olika sätt: eleven använder medierna ensidigt eller i mycket begränsad omfattning utanför skolan. Alternativt saknar eleven de kunskaper som behövs för att hantera olika medieinnehåll.

Det är skolans uppgift att åtgärda skillnaderna mellan eleverna. Genom medieundervisning förebygger skolan en utveckling som leder till ojämlighet. Med hjälp av medieundervisning ger skolan eleverna jämlika möjligheter att använda och möta medierna tryggt, att uttrycka sig självständigt och att delta i den samhälleliga medieinteraktionen. Medieundervisning är därför en grundläggande rättighet till bildning för alla elever: medierna ska användas och diskuteras mångsidigt i skolan.

Medieundervisningen i lärarens och skolans vardag

PÅSTÅENDE:
”Medieundervisningen ökar lärarnas arbetsbörda.”

MOTPÅSTÅENDE:
”Alla lärare kan bedriva medieundervisning och ge eleverna sådana färdigheter som de behöver för att leva i mediekulturen.”

De första stegen i medieundervisningen

Det första steget i medieundervisningen är att analysera läget realistiskt. Den bästa lösningen är att läraren börjar med att tänka på sin egen medierelation: hurdan är min medierelation och hur syns den i mitt arbete? En bra inledning till temat är *Utfärder i medielanskapet* – lärarens snabbtest, som finns på bakre omslaget på denna bok.

Medieundervisningen utmanar läraren att klargöra för sig själv hur han eller hon förstår relationen mellan medierna och fostran. Vilken roll har mediekulturen och olika medieinnehåll och tekniska anordningar i min undervisning? Försöker jag själv påverka och delta via medierna? Vilket slag av kunskap uppskattar jag mest? Hur lär sig mina elever mediekunskaper bäst? Vad tycker jag om mina elevers medieval? När läraren funderar på sin egen medierelation lär han eller hon sig också att analysera och bedöma elevernas mediekunskaper på ett naturligt sätt.

Ofta sätter lärarna tröskeln för att börja ge medieundervisning högre än nödvändigt. Om medieundervisningen har realistiska mål är det sannolikare att de också kan förverkligas i undervisningen. I början kan de nya medieundervisningsmetoderna medföra mer arbete för läraren, men på längre sikt är utvecklandet av pedagogiken en lönsam satsning.

Läraren kan bäst tillgodogöra sig fördelarna med medieundervisningen när eleverna studerar mediekunskaper regelbundet och medieundervisningen är en integrerad del av all undervisning. När medieundervisningen väl har blivit ett permanent inslag i det dagliga skolarbetet blir lärarens arbetsbörda lättare. Samtidigt tryggas alla elevers rätt till en jämlik medieundervisning.

Skolan kan i praktiken redan ge medieundervisning, även om lärarna inte har kommit att tänka på det. Då är första steget i medieundervisningen att göra undervisningspersonalen medveten om de former av medieundervisning som redan existerar i skolan.

De vanligaste stötestenarna

Medieundervisning är inte problemfri. Det är tungt för en lärare att arbeta med medieundervisning ensam, även om det finns ett stort antal olika material som stöder medieundervisningen (för mer ingående information, se förteckningen över länkar i slutet av denna publikation). Medieundervisningen får kanske inte tillräckligt med resurser. Man reserverar inte tid för den eller skaffar inte de redskap som behövs för medieundervisning.

Å andra sidan kan det uppstå problem om man börjar ge medieundervisning med fokus på tekniken, utan att ge akt på medieundervisningens pedagogiska dimension. I detta fall kan lärarna uppleva medietekniken som främmande.

Det kan också vålla problem om projektbaserade arbetsmetoder inte sitter bra i skolans vardag och om lärarna tycker att det är svårt att ta in medierna i undervisningen de olika läroämnena. Ett läroämnescentrerat tänkande kan minska samarbetet mellan lärarna, och om lärarna möter motgångar i medieprojekten kan deras motivation minska.

Det behövs kartläsare av alla slag

Lärarens personliga medierelation inverkar på hans eller hennes sätt att ge medieundervisning. Lärare som använder medierna på olika sätt i sin undervisning är en resurs. Ju mer olika medielärare eleverna möter, desto rikare och djupare är den medieundervisning de får.

Det är avgörande för vardagen att medielärare av många olika slag samarbetar med varandra. Den praxis för medieundervisning som redan existerar i skolan och de förfaranden som fortfarande är under planering synliggörs, när lärarna hjälper varandra och ger varandra nya impulser och idéer.

Lärarna kan planera medieundervisningen och utveckla läsårsplanerna tillsammans. Att utvidga inläringsmiljöerna utanför skolan erbjuder möjligheter att fördjupa medieundervisningen genom samarbete (för mer information, se kapitlet Kvalitetskriterier för medieundervisningen och Exempel på genomförd medieundervisning).

En individ har ofta en komplicerad och motsägelsefull medierelation, och därför betraktas medieundervisningen som lösningen på problem av många olika slag. När lärarna uppdaterar sina personliga medieförhållanden kan var och en av dem själv besluta hur de vill vara som kartläsare på inlärningsstigen för mediekunskaper. ●

Inlärningsstigen till mediekunskaper

PÅSTÅENDE:

Eleverna har bättre mediekunskaper än lärarna eftersom de är infödda i dagens mediekultur.”

MOTPÅSTÅENDE:

Eleverna har medieerfarenhet, men lärarna livserfarenhet.”

ELEVERNAS MEDIEVÄRLDAR kan kännas främmande för lärarna, som också kan tycka att ljudvärldarna, det visuella uttrycket eller språket i medieinnehållen känns underliga. Lärare och elever kan också ha olika uppfattningar om gemenskapen i medierna. Därför kan de sociala medierna kräva att de vuxna vänjer sig vid dem. I medierna möts således barnens och vuxnas kulturer, som delvis kan vara mycket olika. De skillnader i barnens och de vuxnas upplevelser som medierna synliggör bildar en utgångspunkt för medieundervisningen.

Eftersom olika generationer upplever och delar sina erfarenheter om mediekulturen på olika sätt, har läraren och medieundervisningen mycket att ge eleverna. Målet med medieundervisningen är att bearbeta elevernas medierelation och ge dem positiva inlärningsupplevelser i olika läroämnen.

Mediekunskapernas delområden och deras utveckling

Mediekunskaperna indelas i fyra delområden, som är överlappande och oskiljbart integrerade med varandra inom den grundläggande utbildningen. Även om man utvecklar de mediekunskapernas olika delområden samtidigt, kan läraren bedöma elevens färdighetsnivå genom att skilja på de olika kunskaps- och färdighetsområdena: på vilka delområden är eleven stark, och vilka delområden fordrar ytterligare arbete? Syftet med de olika delområdena är att stärka elevens personliga medierelation och styra den i rätt riktning.

Kreativa och estetiska färdigheter

– att hitta och använda sin egen röst och sitt eget uttryck

De kreativa och estetiska färdigheterna avser elevens förmåga att se, höra, skapa och tolka medieinnehåll. Eleverna gör val och avgränsningar och kombinerar existerande medieinnehåll på nya sätt. Elevernas kreativa och estetiska färdigheter berättar om deras förmåga att erfara njutning och tänka kritiskt i mediekulturen. De medieinnehåll som eleven skapar vittnar om upphovsmannens identitet: de ger uttryck för elevens mediesmak – för de sätt på vilka eleven tar emot, värderar och tolkar medier.

Elevernas kreativa och estetiska färdigheter utvecklas genom att de skapar medieinnehåll själva. Dessa medieinnehåll kan variera från enkla meddelanden till helheter som kräver många arbetsmoment och avancerade kunskaper. Elevernas förmåga att producera medieinnehåll vittnar om nivån på deras kreativa och estetiska färdigheter. Även elevens egen uppfattning om sin kreativitet beskriver hans eller hennes färdighetsnivå. Mediedeltagandet lyfter fram elevens kreativa och estetiska färdigheter.

Kreativa och estetiska färdigheter: mellanetapper i utvecklingen

- Eleven skapar och berättar egna berättelser. Eleven har kunskaper om berättelsens struktur och jämför berättelsens och huvudpersonens gestalt med sina egna erfarenheter och känslor.
- Eleven uttrycker sina egna känslor med ord, bild och musik. Medierna utgör en källa för njutning och glädje för eleven.
- Eleven är förtrogen med sina personliga mediebehov och vill hitta sin egen mediesmak.
- Eleven vet hur meddelanden analyseras. Han eller hon jämför värderingar och attityder som presenteras i medierna med sina egna.
- Eleven uttrycker sin personlighet och stil genom att skapa medieinnehåll. Eleven är förtrogen med principerna för upphovsrätten.

Interaktionsförmåga – delaktighet genom växelverkan och egen aktivitet

Interaktionsförmågan är viktig på två olika sätt. För de första omfattar den elevens förmåga att kommunicera med andra med hjälp av medierna och att uppfatta olika perspektiv och synsätt som presenteras i medierna. Dessutom omfattar interaktionsförmågan elevens förmåga att identifiera sig med olika aktörsroller i medierna. Eleverna deltar i medie- och medborgarkulturen när de skapar och försöker uppnå gemensamma mål med andra medieanvändare.

Elevernas interaktionsförmåga utvecklas framför allt när de handlar och lär sig tillsammans, och ger och får kamratstöd. Elevens färdighetsnivå beskrivs av hans eller hennes förmåga att etablera och uppehålla kontakter med andra människor och skapa grupper via olika medier, särskilt via de sociala medierna. Förmågan att bidra till det aktiva samarbetet och lösa problem tillsammans med andra är väsentliga inslag i elevens färdigheter. Även elevens vilja att uttrycka åsikter och berätta om sina attityder för andra vittnar om elevens färdighetsnivå.

Interaktionsförmåga: mellanetapper i utvecklingen

- Eleven identifierar sig, turas om och tar olika roller. Personen lever sig in i de andras situationer och känner empati.
- Eleven förstår olika synsätt och perspektiv som presenteras i medierna. Personen kan diskutera, motivera sina åsikter verbalt och stå på sig.
- Eleven är förtrogen med principerna för yttrandefrihet. Personen kan göra skillnad mellan privata och offentliga områden i medierna och är förtrogen med olika sätt att delta via medierna. Eleven samarbetar, ger kamratstöd och lär sig tillsammans med andra.
- Eleven experimenterar och leker med olika roller.

- Eleven känner att han eller hon kan påverka, kommunicerar ändamålsenligt i medierna och är delaktig i medborgarkulturen.

Förmågan att göra kritiska tolkningar

– medie- och kulturkritik som bygger på kunskaper och insikter

Förmågan att göra kritiska tolkningar avser elevens förmåga att fästa betydelser vid olika medieinnehåll och att förstå dem. Att vara kritisk är att ställa grundläggande frågor om medieinnehållen: vem är det som kommunicerar, vad, till vem och i vilket syfte? Och vad lämnas osagt? Eleven tolkar och bedömer mediernas varierande former och innehåll med hjälp av analytiska verktyg av olika slag.

Förmågan att göra kritiska tolkningar omfattar även elevens uppfattning om de grundläggande principerna för mediernas verksamhet. Hur påverkas medieinnehållen av mediernas bakgrundsfaktorer, exempelvis ägandeförhållanden, produktionsprocessens förlopp och reklam? Samtidigt preciserar eleven sin uppfattning om sin egen mediesmak. Med stöd av sin förmåga att göra kritiska tolkningar kan eleven fatta beslut och förverkliga sig som medborgare i mediekulturen.

Elevernas förmåga att göra kritiska tolkningar utvecklas när de bekantar sig med medieinnehåll och mediegenerer av olika slag. Elevens förmåga att bedöma tillförlitligheten och sanningshalten hos olika medieinnehåll berättar om hans eller hennes färdighetsnivå. Förmågan att göra kritiska tolkningar avser elevens förmåga att differentiera, analysera, tolka och värdera medieinnehåll från olika perspektiv. Elevens färdighetsnivå beskrivs även av elevens förmåga att bedöma mediernas pluralistiska karaktär, regleringen av medierna och mediernas framtid i allmänhet.

Förmågan att göra kritiska tolkningar: mellanetapper i utvecklingen

- Eleven förstår skillnaden mellan fakta och fiktion samt mellan reklam och andra medieinnehåll.
- Eleven är förtrogen med olika genrer och narrativa medel och vet att medieinnehåll är resultat av val och avgränsningar.
- Eleven kan analysera, bedöma och hantera information och är förtrogen med olika tilltal i medierna. Han eller hon har kunskaper om mediernas bakgrundsstrukturer och ser genom och bakom medieinnehållen.
- Eleven ifrågasätter de budskap som medierna förmedlar och förstår hur stereotyper fungerar.
- Eleven är medveten om de kommersiella, politiska och ideologiska strävanden som medierna förmedlar och sätter medieinnehållen i förhållande till sina tidigare kunskaper.

Säkerhetsfärdighet – att använda innehåll och tjänster i medierna tryggt, ändamålsenligt och situationsanpassat

Elevens sätt att hantera medierna ger uttryck för elevens praktiska medie-kunskaper. Eleven behöver kunskaper om säkerhet för att lära sig att lösa problemsituationer och slippa tråkiga medieerfarenheter. Elevernas kunskaper om åldersgränserna för olika medieinnehåll styr dem att använda medierna på ett sätt som är lämpligt för deras ålder.

Med tanke på säkerheten på webben är det viktigt att eleven lär sig att slå vakt om sin integritet och skydda sig mot skadliga innehåll och aktiviteter. Å andra sidan styr elevens kunskaper om riskerna på webben honom eller henne mot självkritik och självreglering. Eleven måste förstå att samma lagar gäller både i nätet och i det verkliga livet: det är inte likgiltigt vad man säger och hur man uppför sig på webben.

Elevens färdighetsnivå beskrivs av hur heltäckande han eller hon bedömer medieinnehållens laglighet. Elevens insikter om sina egna rättigheter och skyldigheter som användare av medier beskriver elevens färdighetsnivå.

Kunskaper om trygghet: mellanetapper i utvecklingen

- Eleven är förtrogen med åldersgränserna i medierna och kan vända sig till vuxna om det uppstår svåra situationer då eleven använder medier.
- Eleven vet hur webben används tryggt, är förtrogen med dataskydd och vet hur man skyddar sin integritet.
- Eleven vet hur man beaktar andra och hur man kommunicerar och betar sig på ett artigt sätt, och handlar på detta sätt på webben.
- Eleven känner sina lagliga rättigheter och skyldigheter som medieanvändare.
- Eleven använder medierna mångsidigt i enlighet med regler och bestämmelser.

Medieundervisningens tyngdpunkter i olika årskurser

Det är viktigt med tanke på den dagliga medieundervisningen att läraren är medveten om hur mediekunskapernas olika delområden betonas i olika årskurser. Nedan indelas årskurserna i fem faser som åskådliggör den typiska medieanvändningen hos elever i olika åldersgrupper. Tyngdpunkterna drar upp riktlinjer för det centrala innehållet i medieundervisningen i olika årskurser.

Indelningen är approximativ, och mediekunskaperna utvecklas inte rätlinjigt efter elevens ålder. Medieundervisningen ger de bästa resultaten om läraren gör en egen lägesbedömning av elevernas mediemiljö och mediekunskaper och använder sin yrkesskicklighet för att utveckla dem.

Årskurserna 1 och 2 – berättelsen utvecklar interaktionsfärdigheterna

Förstaklassisten undersöker världen aktivt och prövar entusiastiskt också de möjligheter som medierna erbjuder. När barnen lär sig läsa och skriva får de också möjligheter att utveckla ett nytt slags analytiskt grepp. Eleven i 1–6-skolan hittar på, berättar och illustrerar gärna egna berättelser. Förutom med berättelser utvecklar barnet sin egen uttrycksförmåga även med lekar och spel. Samtidigt utvecklar barnet sin förmåga att göra skillnad på händelser i det levande livet och påhittade berättelser.

Berättelsen har genom tiderna haft en viktig pedagogisk betydelse som utvecklare av barnens språk, känslor, sociala färdigheter och moraliska tänkande. Berättelserna i medierna bjuder på en värld av starka känslor, där berättelsen byggs upp med bild, språk, ljud, musik och andra effekter.

Ett barn i denna åldersgrupp identifierar sig starkt med berättelsernas hjältar och kan följa med till och med rätt invecklade intriger. Arketypiska, till och med litet svartvita upplägg hjälper barnen att tolka berättelserna i denna utvecklingsfas eftersom de hanterar information utifrån allmänna scheman och observationslärande. Det är naturligt att barnet vill identifiera t.ex. de typiska ”goda” och ”onda” rollfigurerna i en berättelse. Genom att identifiera sig med rollfigurerna får barnet ställföreträdande erfarenheter, som spelar en viktig roll när barnet lär sig att identifiera och kontrollera känslor.

Via rollekar och ställföreträdande erfarenheter får barnet även insyn i en annan människas upplevelser, vilket är en förutsättning för den empatiska förmågan. Barnet gestaltar den sociala världens normer med hjälp av instruktioner och regler. De är även till hjälp när det gäller att förebygga och lösa konflikter.

Det är viktigt att barnet får stöd av en vuxen i sina tolkningar av medieinnehåll och val av medier. Eftersom barnets tänkande är observationscentrerat, kan visuellt hotande figurer och händelser i medierna ge barnet ångest. Berättelser som återges muntligt eller läses högt har inte en lika stor emotionell styrka.

Om en förstaklassist blir upprörd av något medieinnehåll, är det bättre att den vuxna samtalar om saken med eleven i stället för att försöka dölja det.

Man kan fundera på mediehändelser eller mediefenomen genom att samtala om dem eller be barnet rita eller berätta sagor om dem. Barnet skyddar sig från alltför starka emotionella upplevelser först genom att förneka saken och sluta ögonen eller stänga av medieredskapet. Senare sker självförsvaret med kognitiva medel, t.ex. intellektualisering. Då kan barnet förklara för sig att medieinnehållet endast var en saga eller att rollfiguren dog eftersom skådespelaren ville lämna serieprogrammet.

Årskurserna 3 och 4 – aktiviteter och uttrycksglädje

Världshändelserna och nyheterna intresserar tredjeklassisten. De flesta gillar nyheter som handlar om ämnen som ligger dem själva nära, t.ex. nyheter om djur, familjer, kändisar, idrott, kultur och händelser på hemorten. Lika väl kan många bli intresserade av historiska frågor, rymden eller något annat ämne, som ibland kan verka rätt exotiskt. Skolbarnets egna intressen gör honom eller henne allt skickligare i att leta reda på information och använda medierna.

När barnets tänkande utvecklas, ökar också hennes vilja att skapa en helhetsuppfattning om kausala förhållanden och göra realitetstester: skulle detta kunna hända på riktigt? Under vilka omständigheter skulle det kunna vara möjligt? Skolbarnet förstår att medieinnehållen inte ger en direkt bild av verkligheten utan är alltid resultatet av val och redigering.

I takt med att barnet blir medvetet om sin egen uttrycksförmåga och om sina egna behov blir hennes medierelation allt aktivare och mångsidigare. Eleven börjar gestalta medieutbudet efter olika genrer och hitta sin egen mediesmak. Tredjeklassisten har förmågan att ställa sig kritisk till mediernas försök till påverkan och är medveten om mediernas och reklamens kommersiella syften. När skolbarnet letar efter intressanta medietjänster utvecklar han eller hon avancerade tekniska färdigheter, språkkunskaper och färdigheter som kräver motorisk koordination.

Barnets personliga fallenhet och egna intressen börjar rikta hans eller hennes uppmärksamhet på de uttrycksmedel som känns naturligast. Vilket uttrycksmedel känns trevligast för tredjeklassisten? Teckning eller fotografering, serier, videor, texter eller musik? Barnets samarbetsförmåga utvecklas i grupper, där man för varje barn försöker hitta en roll där barnet kan ge uttryck för sina egna starka sidor. Gemensamma konst- och medieproduktioner ger skoleleven arbets- och uttrycksglädje.

En aktiv medieanvändare möter många situationer som kräver problemlösningsförmåga. Vid sidan av tekniska eller dataskyddsrelaterade problem är

det också viktigt att kunna lösa sociala problem. Enligt undersökningen EU Kids Online II från hösten 2010 har relativt få barn råkat ut för något tråkigt på internet. Samtidigt upplever barn i 1–6-skolorna otrevliga händelser på webben starkast.

Det bästa sättet att främja elevernas säkerhetsfärdighet är att rikta insatserna på barn i 1–6-skolorna. Säkerhetsfärdighet omfattar bland annat förmågan att skydda sin integritet och avvisa icke-önskade kontakter och mobbing. Den sociala interaktionen på webben förutsätter att barnet kan stå på sig på samma sätt som i vardagen i det levande livet. Vilket beteende behöver jag inte godkänna? Hur gör jag en anmälan till den som svarar för webbplatsen? Och i vilka situationer behöver jag hjälp av en vuxen när jag använder internet?

Årskurserna 5 och 6

– slukaråldern hjälper eleven att hitta sin egen röst och mediesmak

Många barn är storkonsumenter av böcker, tidningar och andra medier, och därför kan denna utvecklingsfas med fog kallas för medieslukaråldern. Innehållsmässigt går elevernas val ofta via äventyrs-, hobby-, djur- och fantasyberättelser till mer realistiska material som berättar om deras eget liv. Eleverna är särskilt intresserade av händelser och berättelser i böcker, tidningar och de sociala medierna som handlar om unga som är något äldre än de själva. De börjar också följa med nyhetsmaterial ett på allt mångsidigare sätt.

Till följd av slukaråldern förstärks och etableras elevens egen mediesmak. En del elever inriktar särskilt på datorspel sig i slukaråldern. Vuxna kan bli oroade över detta starka intresse, men det handlar ofta om en passion för själva spelandet, som kan avta exempelvis när den unga börjar sällskapa eller får andra fritidsintressen. Bara man sköter om att den unga har vänner och åtminstone ett annat attraktivt fritidsintresse utöver spelandet är risken för att den unga utvecklar ett spelberoende rätt liten. Både unga och vuxna ska emellertid vara medvetna om spelens beroendeskapande karaktär.

Elever i denna åldersgrupp är intresserade av världen och skaffar gärna information, och det lönar sig att utnyttja detta även i skolarbetet genom att ge eleverna krävande inlärningsuppgifter. Det bästa sättet för eleverna att lära sig att utöva källkritik, utvärdera tillförlitligheten av information och analysera och lagra information är att söka information i olika källor under handledning av en vuxen. När eleven fördjupar sina kunskaper om olika tilltalssätt och retoriska medel får han eller hon beredskap att utöva sin yttrandefrihet och delta i medborgarkulturen med hjälp av medierna: att diskutera, göra sin röst hörd och påverka via ord, bild och ljud.

De unga når sina vänner och kompisar via webben. De sociala medierna erbjuder en gränslös miljö där de unga kan nätverka, sköta sina relationer, tillbringa sin fritid, få kamratstöd och uttrycka sig själv i realtid. Det är viktigt att den som rör sig ute på webben känner sina egna rättigheter och skyldigheter, är förtrogen med den sociala interaktionens etikett och tar hänsyn till de andra. En särskilt viktig förutsättning för en givande och trygg webb användning är att veta var gränsen mellan det privata och det offentliga går. Vilka tankar och bilder vill jag publicera för hela världen? Vad vill jag behålla för mig själv och mina närmaste?

Årskurserna 7 och 8 – på spaning efter en identitet och en världsbild

I tonåren utvecklas elevernas förmåga till begreppsligt tänkande, vilket hjälper dem att granska medieinnehåll analytiskt och kritiskt. Den unga är naturligt intresserad av etiska frågor och värdefrågor, och medierna och reklamen erbjuder obegränsat material för reflexioner kring dessa ämnen.

Den unga behöver ett kritiskt grepp i synnerhet för att kunna identifiera stereotyperna i medierna. De unga kan vara medvetna om hur stereotyperna i anslutning till utseende- och skönhetsideal, kön, samhällsklass och etnicitet fungerar. Det är viktigt att fundera på vilken roll de olika modeller som presenteras i medierna och reklamen har för elevens egna självideal. Det är också bra om elever som använder sociala medier fördjupar sina tidigare kunskaper om ansvarsfull interaktion och de grundläggande principerna för upphovsrätt och integritetsskydd.

Tonåringarnas medie- och musikval återspeglar i allt högre grad deras egen identitet och frigörelsen från föräldrarna. Den unga bygger upp sin identitet genom att jämföra sig med andra och observera deras reaktioner, vilket innebär att den ungas egen kamratkrets har stor betydelse i detta skede. Starka hjältar och en egen subkultur är särskilt viktiga i tonåren, då den ungas identitet befinner sig i ett känsligt utvecklingsskede. I detta skede kan den unga ompröva och ändra sin stil och musik- och mediesmak. Den ungas arbete med sin identitet kan ta formen subkultur- och stilexperiment, som ibland kan växla mycket kraftigt.

Med tanke på den ungas psykiska välbefinnande och balans är det viktigast att han eller hon hittar och aktivt bygger upp sin identitet själv i stället för att tillägna sig en färdig identitet från föräldrarna eller andra parter. För detta sökande erbjuder medierna en utmärkt miljö, där det är möjligt att leka med olika roller via experiment eller ställföreträdande upplevelser. Medierna

spelar en viktig roll för den ungas sexuella uppvaknande eftersom de låter den unga bekanta sig med den vuxna sexualiteten och olika former att presentera den.

Den ungas rädslor inriktas inte längre på konkreta figurer eller observationer utan på abstrakta hot, exempelvis krig, miljöproblem, barnens eller djurens lidande och terrorism. Stark inlevelse i dessa fenomen kan väcka en tung världssmärta hos den unga. När den är som värst kan den leda till depression och förtvivlan, och när den är som bäst till konstruktivt mediedeltagande och medborgarverksamhet.

Årskurs 9 – en självständig och kritisk medierelation byggs upp

I grundskolans slutskede har den unga allt mer grundkunskaper om samhället och historien som han eller hon kan använda för att utvärdera medieinnehåll kritiskt och förstå mediernas bakgrundsfaktorer. Den unga förstår hur medierna används för många olika kommersiella, politiska och ideologiska syften. Den unga har bättre färdigheter än tidigare att sätta den värld som medierna återger i relation till den vardagliga verklighet som han eller hon upplever och att bedöma graden av kulturell, social och psykologisk realism i medieinnehållen.

Den ungas identitet fungerar som en radar som gör det möjligt att pejla de budskap som strömmar in från olika källor. Å andra sidan kan identiteten också fungera som ett filter genom vilket den unga kan tolka vilken personlig betydelse budskapet har för honom eller henne. Eleven utvecklar en allt exaktare uppfattning om sig själv och om världen. Detta bildar ett fundament på vilket den unga kan grunda sina egna åsikter och med stöd av vilket han eller hon kan stå på sig och uttrycka sig själv. Den unga behöver vara bestämd för att inte svepas iväg av den senast uttryckta åsikten. Det är dock bra att samtidigt ha ett tillräckligt mått med mental flexibilitet, så att det blir möjligt att betrakta nya idéer med en öppen attityd.

Medierna har stor betydelse när den unga uttrycker sin identitet, utbyter tankar och skapar sin stilmiljö. Eleven kan trimma och ändra sin blogg, avatar eller profil på samma sätt som sitt rum eller sin garderob. I de sociala medierna finns miljöer som lämpar sig för kreativ verksamhet och självuttryck, och där det är möjligt att få respons av andra. Det är viktigt att både ge och ta emot respons och kamratstöd. Kunskaper om upphovsrätten och en förmåga att hitta effektiva forum där man kan ta ställning, delta och påverka är viktiga inslag i niondeklassistens mediefärdigheter.

Inlärningsstigen för mediefärdigheter

Mediekulturen kan vara lärandets innehåll, objekt eller redskap – eller allt detta på en gång. Dess innehåll fördjupas inom den grundläggande undervisningen, och lärarna använder olika undervisningsmetoder som är anpassade till elevens färdighetsnivå. I centrum av medieundervisningen är interaktionen mellan eleven och medieinnehållen.

Mediefärdigheterna breddas och utökas småningom. Eleven ställer sig i relation med medierna på olika sätt, om och om igen. Detta innebär att eleven tolkar medieinnehåll, skapar egna medieinnehåll, gör val, fattar beslut och utvärderar sin egen verksamhet. Utvecklandet av mediefärdigheterna förutsätter att eleven fördjupar sig i skapandet av medieinnehåll. Det är viktigt att medieundervisningen ger eleverna upplevelser och erfarenheter. Det är också viktigt att eleverna kan pröva på olika producent- och aktörsroller.

Den process som siktar på att utveckla mediekunskaperna kan vara helt öppen eller bygga på detaljerad handledning. Den kan utgöras av lek eller fritt skapande av medieinnehåll. Å andra sidan kan läraren lära eleverna att undersöka och utnyttja medierna under processens gång. Sociala medier kan användas som verktyg för lärandet. För att den dagliga medieundervisningen inte ska urarta till ineffektivt pyssel ska läraren ställa upp klara mål för den.

Inlärningsstigen resultat: mediemappen

Mediemappen omfattar de mediestudier som eleven avlagt inom den grundläggande utbildningen och ett slutarbete i liten skala som handlar om något medieområde. Slutarbetet görs på sista årskursen i grundskolan. Mappen följer eleven från första till nionde klass. På varje klass i grundskolan gör eleven en inlärningsdagbok som han eller hon lägger i sin mapp. I dagboken beskriver eleven vad han eller hon lärt sig. Eleven kan även lägga andra arbeten och arbetsprover i mappen. Eleven självutvärderar sina mediekunskaper och får samtidigt lärarens bedömning av dem.

Med hjälp av mediemappen kan eleven redovisa för sina intressen och aktiviteter i anslutning till medierna. Syftet med mappen är att uppmuntra eleven att skaffa sig mångsidiga mediekunskaper. Samtidigt sporrar mediemappen lärarna till samarbete som överskrider gränserna mellan skolstadier och läroämnen.

I sitt slutarbete ska eleven visa prov på att han eller hon behärskar det valda mediet både tekniskt och uttrycksförmåga. Slutarbetet kan exempelvis vara en tidning eller publikation, en multimedieproduktion, en video, ett radioprogram eller en undersökning av användningen av webben eller de sociala medierna.

Läraren kan bedöma mappen och slutarbetet muntligt i form av ett samtal med eleven. Skolan kan även lägga upp kriterier för sifferbetyg på samma sätt som för vanliga betyg. Betyget läggs i elevens mapp. För nionde klassen kan skolan utveckla ett belöningssystem, där de bästa medieveterarna och deras arbete belönas, och slutarbetet publiceras och presenteras för en publik.

Bedömningen av mediemappen kan utgå ifrån inlärningsstogens grundläggande struktur: kreativa och estetiska färdigheter, interaktionsfärdigheter, förmågan att göra kritiska tolkningar och säkerhetsfärdighet.

Mediemappen kan också vara digital. Mappens praktiska utförande kan planeras i samarbete exempelvis med intresserade elever och deras föräldrar.

KREATIVA OCH ESTETISKA FÄRDIGHETER

INTERAKTIONS- FÄRDIGHETER

ÅRSKURSERNA
1 OCH 2

Hitta på och berätta egna historier, gestalta berättelsens narrativa struktur. Jämföra berättelsens huvudperson med egna upplevelser och erfarenheter.

Identifiera sig, ta olika roller och ta turer med hjälp av medierna. Känna empati och fundera på känslor.

ÅRSKURSERNA
3 OCH 4

Uttrycka sina egna känslor med ord, bild och musik. Medierna ger njutning och glädje.

Förstå olika synsätt som presenteras i medierna. Kunna diskutera, motivera och stå på sig verbalt.

ÅRSKURSERNA
5 OCH 6

Gestalta personliga mediebehov och hitta sin egen mediesmak.

Lära sig tillsammans och öva sig att ge och få kamrattstöd. Bli förtrogen med yttrandefriheten och förstå skillnaden mellan privat och offentligt.

ÅRSKURSERNA
7 OCH 8

Analysera meddelanden och bedöma dem etiskt. Jämföra mediernas värderingar och attityder med de personliga värderingarna och attityderna.

Bygga upp och bearbeta sin personliga identitet med hjälp av medierna. Rollexperiment och rollekar genom ställföreträdande erfarenheter.

ÅRSKURS
9

Uttrycka sin egen personlighet och stil och skapa egna stilmiljöer. Bli förtrogen med upphovsrätten.

Delta i och påverka medborgarkulturen.

Hitta och använda sitt eget uttryck och sin egen röst.

Utveckla delaktighet genom växelverkan och egna aktiviteter.

FÖRMÅGA ATT GÖRA KRITISKA TOLKNINGAR

Skilja på fakta och fiktion.
Skilja på reklam och annat
material.

SÄKERHETS- FÄRDIGHET

Använda medierna och hante-
ra besvärliga situationer med
stöd av en vuxen. Bli förtrogen
med åldersgränserna för olika
medieinnehåll.

Känna igen genrer och narra-
tiva medel. Förstå att medie-
innehållen är ett resultat av
producenternas val.

Använda internet tryggt.
Bli förtrogen med informa-
tionssäkerhet och integritets-
skydd.

Känna mediernas tilltal
och bakgrundsstrukturer.
Förmåga att analysera och
hantera information.

Ta hänsyn till andra, bete sig
artigt på webben.

Ifrågasätta meddelanden
och analysera stereotypierna
i medierna.

Bli förtrogen med medie-an-
vändarens lagstadgade rättig-
heter och skyldigheter.

Infoga informationen i medier-
na med tidigare kunskapsstruk-
turer. Bli medveten om kom-
mersiella, politiska och ideolo-
giska strävanden i medierna.

Använda medieinnehåll och
medietjänster mångsidigt
i enlighet med lagarna och
reglerna.

Utveckla en medie- och kultur-
kritisk attityd som bygger på
kunskaper och insikter.

Använda medieinnehåll och
-tjänster tryggt, ändamålsenligt,
situationsanpassat.

downloads

Medieundervisning i skolegemenskapen

PÅSTÅENDE:
Läraren ansvarar för
huruvida han eller
hon ger medieunder-
visning eller inte.”

MOTPÅSTÅENDE:
Hela skolgemen-
skapen har ansvar
för genomförandet
av medieunder-
visningen.”

Kvalitetskriterier för medieundervisningen

Ledning

I fråga om ledning uppstår kvaliteten på medieundervisningen genom att lärarna uppmuntras att ge medieundervisning som ökar elevernas delaktighet. Skolans förfaranden sporrar lärarna att ge medieundervisning när lärarna kan samarbeta med varandra och när det finns både tid och utrymme för projektbaserad undervisning och inläring på läsordningarna. Rektorn främjar kvaliteten på medieundervisningen genom att utse en ansvarslärare för medieundervisningen och föra lärarnas talan hos utbildningsarrangören. När skolan rekryterar ny personal, bör kandidaternas villighet att ge medieundervisning beaktas.

Personal

Personalens kunnande och yrkesskicklighet ligger i medieundervisningens centrum. Personalens utveckling ges stöd genom fortbildning i medieundervisning. Personalen uppmuntras även att lära sig av arbetskamraterna eftersom samarbete mellan lärarna främjar en mångsidig medieundervisning. Lärarnas kompetens utvecklas också genom att skolan bjuder in gästade utbildare som berättar om medieundervisningens teori och praktik. Lärarna ska ha möjlighet att arbeta med medierna, pröva på nya medieredskap och få personlig och konkret handledning. Anställda har olika perspektiv på medieundervisningen och detta betraktas som en resurs. Alla lärare deltar i genomförandet av medieundervisningen.

Ekonomiska resurser

Skolan reserverar pengar för anskaffning av medieredskap och medieinnehåll som bedöms vara nyttiga och ägnar uppmärksamhet åt användningen av de anskaffade redskapen och innehållen i undervisningen. Skolan bereder medielärandet och medieinläringen så bra förutsättningar som möjligt genom att allokera tid åt medieundervisningen. Mediematerial, t.ex. webbmaterial, tidningar och tidskrifter, spel och filmlicenser används aktivt i många läroämnen.

Bedömning

Medieundervisningen tas med i den systematiska utvärderingen av kvaliteten på den grundläggande undervisningen. Genomförandet av medieundervisningen följs upp systematiskt och den information som skolan producerar används för att utveckla medieundervisningen.

Genomförandet av läroplanen

Medieundervisningen får en jämn och stabil kvalitet när den upptas i läroplanerna så planmässigt som möjligt. Medieundervisningen beaktas i de enskilda lärarnas undervisning, i samarbetet mellan lärarna, i skolans årsplan och på ett mer allmänt plan i form av pedagogiska förfaranden i skolans verksamhetskultur.

Intressentgrupper som har relevans för medieundervisningen engageras i tillämplig omfattning i skolsamarbetet redan då läroplanerna görs upp. När skolan kontakter olika aktörer i syfte att etablera samarbete är det viktigt att fundera på vilken form av samarbete är den mest realistiska. Den bästa lösningen är att börja med samarbete på det lokala planet.

Skolan kan knyta kontakter bland annat med bibliotek, barnskyddsorganisationernas lokalorganisationer, representanter för mediebranschen, museer, representanter för ungdomsarbetet och exempelvis aktörer som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet och klubbverksamhet i skolan.

Elevernas motivation ökar när de får delta i arbetet med att göra upp läroplanerna. Medieundervisningens innehåll blir intressanta för eleverna när deras mediemiljöer beaktas vid planeringen av innehållen.

Undervisningen och undervisningsarrangemangen

Kvaliteten på medieundervisningen uppkommer genom att eleverna erbjuds jämlika möjligheter att utveckla sina medborgarfärdigheter, dvs. sina mediekunskaper. Lärarna observerar dragen hos elevernas personliga mediemiljöer och är medvetna om nivån på elevernas mediekunskaper. Med stöd av sin utvärdering kan läraren säkerställa att alla elever tillägnar sig de nödvändiga mediekunskaperna.

Samarbetet har en avgörande betydelse för medieundervisningen. Vid utbildningsarrangemangen beaktar skolan aktörerna på det lokala planet på ett mångsidigt sätt och anlitar exempelvis läroanstalter, yrkeshögskolor och universitet. Alla elever erbjuds möjlighet att bekanta sig med lokala producenter av medieinnehåll.

I skolornas vardag uppkommer kvaliteten på medieundervisningen genom mångsidiga arbetsmetoder som ökar elevernas delaktighet. Medieundervisningen är regelbunden och kontinuerlig i syfte att trygga jämlikheten mellan eleverna. Skolan använder aktuella mediematerial och beaktar också elevernas lärande utanför skolan (det informella lärandet) vid valet av dessa material. Medieundervisningen genomförs i samarbete mellan olika lärare och läroämnen. Skolorna utnyttjar även tillgängliga kostnadsfria mediematerial. Utbildningsarrangören svarar för medieundervisningens kvalitet genom att trygga lärarna möjlighet till fortbildning.

Stöd för lärande, tillväxt och välbefinnande

Medieundervisningen bygger på principen om att elevens medierelation är en del av hans eller hennes välbefinnande. Syftet med medieundervisningen är att ge positiva inlärningserfarenheter. Användningen av medier stärker också den interna gemenskapen och delaktigheten i skolan. Elevernas säkerhetsfärdigheter utvecklas, och skolorna funderar på förhand ut lösningar på eventuella problemsituationer i anslutning till användningen av medierna. Exempelvis nätmobbning behandlas i samband med skolans webbetikett. Skolan tar förebyggandet av ojämlikhet och utslagning från mediekulturen som ett av målen för skolans medieundervisning. Medierna används även som redskap vid elevhandledningen.

Möjligheter att delta och påverka

Kvaliteten på medieundervisningen framträder via elevernas möjligheter till delaktighet och påverkan. Mediekunskaperna betraktas som medborgarfärdigheter som får uttryck i form av öppenhet och etiskt beteende i skolans verksamhetskultur. Skolorna utvecklar metoder för deltagande via medierna och möjligheter till aktiviteter och verksamhet som eleverna kan utnyttja genom medierna. Utbildningsarrangören bidrar till att öka elevernas möjligheter till deltagande genom att förbinda sig att lyssna på elevernas åsikter i sin beslutsfattning.

Samarbetet mellan hemmet och skolan

Samarbetet mellan hemmet och skolan är produktivt när medierna är ett samtalsämne för föräldrarna och lärarna. Vid föräldraträffarna

möter lärarna värderingar av olika slag och många olika sätt att förhålla sig till medierna. I samtalen berättar föräldrarna och lärarna för varandra om de mediekunskaper som eleverna utvecklar utanför skolan (informellt lärande) och i skolan (formellt lärande). Samarbetet hjälper lärarna att bedöma elevernas färdighetsnivå och se de färdigheter som eleverna inhämtar utanför skolan som en del av skolarbetet.

Den fysiska inlärningsmiljön

Det är väsentligt med tanke på medieundervisningen att informations- och kommunikationstekniken och undervisningslokalerna i skolan är anpassningsbara. Skolan satsar på medieredskapen beroende på hur de används i medieundervisningen: de audiovisuella medieredskapen är ändamålsenliga och moderna, och de ska motsvara de varierande behoven inom undervisningen så heltäckande som möjligt. Undervisningslokalen ges en vid tolkning inom medieundervisningen: inlärningsmiljön omfattar exempelvis bibliotek utanför skolan. Olika slags verkstäder och projekt genomförs också utanför klassrummet.

Tryggheten i inlärningsmiljön

Inom medieundervisningen gör lärarna och eleverna tillsammans upp principerna för användningen av medierna i skolan. Läraren ordnar en diskussion med eleverna och utifrån denna diskussion kommer man överens om vad som är trygg och etisk användning av medierna.

Utrustningar och läromaterial

PÅSTÅENDE:

”Medieundervisning är omöjlig utan modern teknik och moderna läromaterial.”

MOTPÅSTÅENDE:

”Medieundervisning bygger på kontakter, inte på utrustning. Det finns gott om mångsidigt läromaterial i medierna.”

Medieundervisning har samma mål som fostran i allmänhet: att möta eleverna. Även om man använder sig av medieredskap av olika slag i medieundervisningen, fokuserar undervisningen på målen för fostran, undervisningsmetoderna och interaktionen mellan eleven och läraren.

Man ska dock inte underskatta betydelsen av att läraren behärskar de tekniska anordningarna. Eftersom medieredskapen utvecklas kontinuerligt och olika redskap lämpar sig för produktion av innehåll av olika slag, borde de lärare som ger medieundervisning ha de nödvändiga grundläggande kunskaperna och färdigheterna om användningen av dem. Skillnaden mellan elevernas och lärarens behärskning av den tekniska utrustningen får inte bli orimligt stor eftersom lärarens exempel spelar en central roll för utvecklandet av elevernas mediekunskaper.

Informations- och kommunikationstekniken och medieundervisningen i skolorna

Medieundervisningen står i relation till elevens användning av medierna: alla elever bör kunna inhämta grundläggande insikter om medieredskapen, i dagens läge särskilt om datorn, internet och mobila utrustningar. Användningen av medieredskap i undervisningen främjar elevernas förmåga att förstå funktionsprinciperna för olika utrustningar och användargränssnitt samt deras förmåga att effektivt använda medieredskapen i sin vardag. Ju mångsidigare och mer balanserat eleven använder medier i och utanför skolan, desto bättre kan han eller hon söka, utvärdera och skapa information och ändra på sina medieanvändningsvanor.

Det finns stora skillnader mellan skolorna och kommunerna i användningen av informations- och kommunikationsteknik (IKT) i undervisningen, och förhållandena är mycket varierande. I en del skolor är den pedagogiska användningen av IKT ett dagligt inslag, medan den i många skolor är fortfarande i

sin linda. Aktuell och uppdaterad utrustning är i sig inte en garanti för framgångsrik medieundervisning i skolan, men om skolan har högklassiga medieredskap, ökar dess möjligheter att ge mångsidig medieundervisning.

Den begynnande diversifieringen av skolornas utrustningsnivå hotar att försämra de goda inlärningsresultaten inom den grundläggande undervisningen. Det nationella målet är att utnyttja den informations- och kommunikationsteknik som används inom medieundervisningen för att minska ojämlikheten mellan skolorna och eleverna. Skolorna ska ha tillgång till medieredskap när sådana redskap behövs.

Läromaterialen och upphovsrätten i medieundervisningen

Utbudet av läromaterial som kan användas inom medieundervisningen är stort. Medierna är utmärkta redskap när man vill problematisera frågor och väcka diskussion. Medierna erbjuder dessutom aktuellt och autentiskt material, bara medieinnehållen används i klasserna systematiskt och analytiskt. Största delen av de läromaterial som används i skolorna är fortfarande trycksaker, t.ex. text- och arbetsböcker. Det lönar sig att fästa uppmärksamhet vid läromaterialets format eftersom läromaterialet styr undervisningen i hög grad.

Upphovsrätten är ett invecklat och svårutrett område även för professionella i branschen. Förhållandet mellan kommunikation som sker inom den privata sfären och kommunikation som är riktad till allmänheten är emellertid i förändring och de för upphovsrätten viktiga gränserna mellan privat och offentlig samt icke-kommersiell och kommersiell håller på att suddas ut. Vuxna, barn och unga kan konsumera medieinnehåll ansvarsfullt när de har grundläggande insikter om upphovsrätten.

Upphovsrätten gäller verk. I lagen om upphovsrätt fastställs rättigheterna för kreativa upphovsmän, t.ex. författare, kompositörer och bildkonstnärer. I lagen finns också bestämmelser om rättigheter som står nära upphovsrätten, t.ex. rättigheterna för utövande konstnärer samt producenter av ljud- och bildupptagningar. Definitionen av ett verk är dock flytande och nästan vilket alster som helst kan uppfylla kriterierna för ett verk. Den allmänna regeln är att ett verk är en helhet där man ser upphovsmannens personliga spår. Exempelvis nyheter på några rader eller officiella handlingar uppfyller inte kriterierna för verk. Upphovsrätten skyddar verkets uttrycksform men inte exempelvis den idé som ligger bakom verket. Man får använda andras tankar eftersom hela den mänskliga kulturen bygger på återanvändningen av idéer.

I skolan ställs både läraren och eleverna ofta inför upphovsrättsliga frågor som gäller upphovsmännens ekonomiska och moraliska rättigheter. Med stöd av de ekonomiska rättigheterna har upphovsmannen rätt att bestämma om användningen av sitt verk offentligt, dvs. utanför den privata sfären, och få en ersättning för denna användning. Den moraliska rättigheten innebär i praktiken att man inte får presentera ett arbete som åstadkommit av en annan som sin egen: man får exempelvis citera, men källan ska alltid anges. Man får inte heller ändra ett verk på ett sätt som kränker upphovsmannens konstnärliga anseende.

Inom medieundervisningen handlar de upphovsrättsliga frågorna vanligen om användningen av bilder och musik. Det är inte tillåtet att använda material som skyddas av upphovsrätten utan tillstånd i skolans eller klassernas publikationer. För att publicera exempelvis elevernas skriftliga verk och bilder behövs föräldrarnas tillstånd. Man får inte heller använda fotografier i skolans tidning utan fotografens tillstånd, och man får inte lägga till musik som skyddas av upphovsrätt till ett filmprojekt som förevisas offentligt. Det finns skäl för skolan och läraren att alltid utreda tillståndsärenden som gäller upphovsrätt och licenser från fall till fall. ●

Medieundervisningen i läroplanerna

PÅSTÅENDE:
Medieundervisning
lämpar sig endast för
vissa läroämnen”.

MOTPÅSTÅENDE:
Medieundervisning
berikar läroämnena
i stor utsträckning.”

Temaområdet Kommunikation och mediekunskap

I grunderna för läroplanen för den grundläggande undervisningen 2004 presenteras temahelheten Kommunikation och mediekunskap, med vilken man kan göra undervisningen enhetligare över läroämnesgränserna genom att betrakta olika fenomen utgående från olika kunskapsområden.

Syftet med temaområdet Kommunikation och mediekunskap är att utveckla uttrycksförmågan och interaktionsfärdigheterna, främja förståelsen för mediernas ställning och betydelse, och att utveckla förmågan att använda medier. De kommunikativa färdigheter som betonas är delaktighet, växelverkan och gemenskap. Eleven ska öva sig i mediekunskap både som användare och producent.

Som mål presenteras att eleven lär sig att

uttrycka sig mångsidigt och ansvarsfullt och att tolka andras sätt att kommunicera

utveckla sin förmåga att hantera information och att jämföra, välja och utnyttja den information som han eller hon har sökt fram

förhålla sig kritiskt till innehållet i den information som förmedlas av medierna och att begrunda hithörande etiska och estetiska värden i kommunikationen

skapa och förmedla information och att utnyttja medier ändamålsenligt

använda olika slag av medier och medieteknik både i informationssökning, informationsförmedling och i olika interaktionssituationer.

Centralt innehåll

att uttrycka egna känslor och tankar, olika uttryckssätt och deras användning i olika situationer

analys och tolkning av innehållet i och avsikten med informationen, en föränderlig kommunikationsmiljö och mediemångfald

mediernas roll och inflytande i samhället, världens förhållande till verkligheten såsom den beskrivs i medierna

samarbetet med medier

källkritik, dataskydd och yttrandefrihet

medietekniska redskap och allsidig användning av dem och webbetik.

Mediekunskaperna i läroämnena

Modersmål och litteratur

Undervisningen i modersmål och litteratur strävar i samarbete med de övriga läroämnena efter en funktionell integrering av olika kunskaps- och färdighetsområden. Läroämnet bygger på en vid textuppfattning, som innebär att texter kan bygga på fakta eller fiktion och vara handskrivna, tryckta, grafiska eller elektroniska. Denna vida textuppfattning omfattar inte bara muntlig eller skriftlig text, utan även medietexter, ljud, bilder, gester och tecken och kombinationer av dessa.

Inom undervisningen i läroämnet modersmål och litteratur betonas behärsknings- och skrivfärdigheter samt interaktions- och kommunikationsfärdigheter mångsidigt genom att analysera olika textgenrer kritiskt och producera egna texter. Inom undervisningen används både medier och informations- och kommunikationsteknik. Läroämnet är ett centralt undervisningsområde med tanke på mediekunskaperna. Samarbete särskilt med läroämnet bildkonst har visat sig vara fruktbart.

Bildkonst

Det centrala i undervisningen i bildkonst är att eleven ska förstå kulturens visuella uttrycksformer i samhället: konst, medier och miljö. Undervisningen i ämnet bildkonst utvecklar de färdigheter som behövs i byggandet av en hållbar framtid. Syftet med undervisningen är att eleverna inhämtar de grundläggande kunskaper och färdigheter inom visuellt uttryck och bildkonst som är nödvändiga för att de ska kunna förstå och tolka medieinnehåll.

Målet med undervisningen i bildkonst är att mångsidigt utveckla elevens aktiva, nyskapande och kritiska tänkande och färdigheter inom visuell kommunikation. Undervisningen i bildkonst skapar en grund för värdering av och förståelse för den visuella världen i elevens egen kultur och i kulturer som är främmande för honom eller henne. Konstfostran är en betydande del av medieundervisningen.

Musik

Ett av målen för undervisningen i musik är att öka integrationen mellan läroämnet musik och de övriga läroämnena i syfte att utveckla elevens helhetsmässiga uttrycksförmåga. Musik skapar förutsättningar för eleven att uppnå fördjupade insikter om olika uttrycks- och kommunikationsredskap. Inom musikundervisningen utnyttjas de möjligheter som tekniken och utbudet i medierna erbjuder. Inom den grundläggande undervisningen studerar elev-

erna också i digitala nätverksmiljöer på ett sätt som möjliggör utvecklingen av en musikläskunnighet som bygger särskilt på medieundervisningen.

Historia och samhällslära

Läroämnena historia och samhällslära förankrar eleven i omvärlden och det finländska samhället. En medborgare måste vara förmögen att skilja på viktigt och mindre viktigt och sant från falskt. Eleverna förkovrar sina färdigheter genom att fördjupa sig i informationens och kunskapernas ursprung, samt i tolkning, maktutövning, påverkan, reklam och propaganda under olika tider.

Det är inte möjligt att bedriva undervisning i historia och samhällslära framgångsrikt utan att kontinuerligt följa med medierna och använda webb- och nyhetsmedier. Via aktuella frågor och händelser och med hjälp av samtal och analyser fördjupar sig eleverna i olika fenomen och i de omständigheter och lagbundenheter som ligger bakom dem. Eleverna kan utnyttja sina kunskaper om informations- och kommunikationsteknik och sociala webbforum eftersom deltagande via webben är en viktig medborgarfärdighet.

Hälsokunskap

Hälsokunskap är ett populärt och nyttigt läroämne. Det är inte möjligt att behandla stoffet i detta läroämne utan medierna och ett mediekritiskt grepp. Eleven lär sig att utvärdera betydelsen av miljön, livsstilen, kulturen och medierna med perspektiv på trygghet och hälsa.

Hälsokunskap är ett läroämne som utgår från eleven och stöder aktivitet och engagemang. Undervisningen är dialogbaserad och bygger på elevens vardag, uppväxt och utveckling. Läroämnet behandlar teman som är viktiga med tanke på medieundervisningen: elevens välbefinnande och trygghet samt uppbyggandet av elevens personliga identitet i mediekulturen.

Medieundervisningen i läroämneshelheterna

Enligt den i juni 2010 publicerade arbetsgruppsrapporten **Den grundläggande utbildningen 2020** – allmänna riksomfattande mål och timfördelning beskriver den grundläggande utbildningens bildningsuppdrag och bildningens väsen utgående från medborgarens färdigheter. Förslaget fick emellertid inte politiskt stöd i december 2010 och förverkligas således inte i den planerade formen. De allmänna linjedragningarna i rapporten är dock värda att betraktas med perspektiv på medieundervisningen.

Mediekunskaper ingår i medborgarens fem kunskapsområden, kompetenser, som definieras i förslaget. Kompetensen **Tankeprocess** innebär inom medieundervisningen förmågan till kritiskt tänkande. Kompetensen **Arbetsprocess och interaktion** avser förmågan att skaffa, hantera och använda information, förmågan att kommunicera och förmågan att använda tekniska anordningar. **Uttrycksförmåga och handens färdigheter** hänvisar inom medieundervisningen till mångsidig uttrycksförmåga och mod. **Delaktighet och initiativförmåga** avser deltagandet via medierna. Med kompetensen **Självkännedom och ansvarstagande** avses inom medieundervisningen etik, ansvar och hänsynstagande när man agerar som en medlem av gemenskapen.

Av de föreslagna läroämnesshelheterna är Språk och interaktion, Individ, företag och samhälle samt Konst och hantverk viktigast med tanke på medieundervisningen. Utifrån särdragen hos varje helhet skulle man kunna bilda studiehelheten Mediekunskaper. Detta skulle emellertid förutsätta ett intensivt samarbete mellan kompetenta klass- och ämneslärare samt integrering och genuin samordning av undervisningen över läroämnesgränserna.

Språk och interaktion

Syftet med läroämnesshelheten Språk och interaktion är att ge övergripande språkfostran och stärka elevens språkliga och kulturella identitet och interaktionsförmåga. Läroämnesshelheten skapar förutsättningar att erbjuda eleven en mångsidig bildning och samhällelig och kulturell delaktighet. Enligt förslaget innebär språklig kompetens mångsidig läskunnighet och behärskning av språklig interaktion, förmåga att tolka symboler av olika slag och uttrycka sig både muntligt och skriftligt. Dessa är viktiga grundläggande medierelaterade kunskaper och färdigheter i framtidens samhälle.

Individ, företag och samhälle

Ett centralt mål för läroämnesshelheten Individ, företag och samhälle är att stöda utvecklingen av elevens värderingar, medvetenhet och förståelse av samhället och världen. Samtidigt utökas elevens kulturella och samhällliga delaktighet. Medieundervisningen stöder elevens uppväxt till en mediekritisk världsmedborgare som har de kunskaper och färdigheter som krävs för att han eller hon ska kunna agera i den i allt högre grad globaliserade världen som en del av sitt samhälle.

Konst och hantverk

Inom konst- och hantverksundervisningen utvecklas elevens kulturella kunnande. Eleverna tolkar kulturens symbolsystem och använ-

der dem för interaktion, tänkande och lärande. Det mångkulturella samhället förutsätter av skolan att elever som tillhör grupper av olika slag, exempelvis språkliga eller kulturella grupper eller de ungas egna subkulturer, kan uttrycka sig själva, förstå andra och ta aktiva roller.

Läroämnesshelheten **Miljö, naturkunskap och teknologi** siktar på att öka elevens självkännet och ansvar. Läroämnena fokuserar på elevens relation till tekniken och naturen. Målet med undervisningen att rama in den aktuella information som eleven får från medierna och uppmuntra eleven att följa händelserna i världen.

Exempel på genomförd medieundervisning

Uppdateringen av läroplanerna är en fortlöpande process. Det återstår att se vilken riktning arbetet med utvecklingen av läroplanerna får under den följande regeringsperioden. Det finns i varje fall många utmärkta exempel från olika håll i Finland på genomförandet av temahelheten Kommunikation och mediekunskap, som definieras i den gällande riksomfattande läroplanen för den grundläggande undervisningen från 2004.

Case TurPo

Kreativitet och egna aktiviteter är givande: Projektet TurPo i Uleåborg

Projektet för ett tryggt och berusningsmedelsfritt Uleåborg för unga (TurPo) har initierats av ungdomscentralen vid Uleåborgs stad. Syftet med projektet, som genomfördes 2010, var att förebygga användningen av berusningsmedel bland barn och unga mellan 12 och 16 år. Ett annat mål var att förebygga våld i skolan och i hemmen.

Tre skolor deltog i TurPo: 7–9-skolorna i Ylikiiminki, Pöllönkangas och Rajakylä. I varje skola utsågs en grupp på cirka tio elever som producerade material som handlade om projektets tema. Varje grupp koncentrerade sig på ett särskilt delområde: projektets visuella uttryck, dess signaturmelodi och filmen Ekstaasi, som den tredje gruppen både skrev manuskriptet till och filmade. I processen anlätades professionella från olika branscher. De unga arbetade bland annat under handledning av en musiker och i filmskolan i kulturhuset Valve.

Case Till sjuan

Ökade kunskaper om trygghet: Till sjuan-kvällarna i Uleåborg

I Uleåborg ordnas Till sjuan-kvällar (Seiskalle) redan för det tionde året i rad. Kvällarna är avsedda för elever i åk 6 och deras föräldrar. Temat för kvällarna är hur man klarar övergångsskedet och de förändringar i den ungas liv som flytten till 7–9-skolan medför. Syftet är att stöda föräldrarna och uppmuntra dem att ingripa i tid om det uppstår problem, att ge de unga en möjlighet att bli hörda och betona både föräldrarnas och de ungas eget ansvar.

Kvällarna ordnas i samarbete av ungdomscentralen, polisen och skolväsendet. Medierna är ett av kvällarnas teman. Det är lätt för skolorna att ordna Till sjuan-kvällar eftersom det är ungdomsarbetarna och polisen som leder träffarna.

På dessa träffar behandlas medierna ur många olika infallsvinklar. Först går de unga och föräldrarna tillsammans med polisen igenom frågor som gäller ansvar och skyldigheter med perspektiv på lagen. Därefter handleder en ungdomsledare sjätteklassisterna i grupparbeten, där de unga diskuterar sina värderingar och attityder. Samtidigt diskuterar föräldrarna och ungdomsledarna hur man kan sätta gränser för de unga.

Till sjuan-kvällarna har blivit populära under årens lopp, och de har utvecklats från en verksamhet som drivs av en enskild skola till en samarbetsform som omfattar hela staden. Till sjuan-kvällarna räknas som skoltid för eleverna, och med hjälp av träffarna når man en stor del av åldersklassen på en gång. Det är också beundransvärt många föräldrar som deltar.

Case Till sjuan

Case Till sju

Case Raahen Seutu

Många former av deltagande: medieklubbar och fadderskolor i Brahestad

I Jokela byskola i Brahestad ges mångsidig medieundervisning i det dagliga skolarbetet. Klassläraren Tiina Torvinen leder en medieklubb för 12 elever. Jokelan koulu har varit lokaltidningen Raahen Seutus fadderskola i två års tid. Vid sidan av medieundervisning är Jokelan koulu även inriktad på äventyrsfostran, och skolan har som framtidsmål att integrera dessa teman i allt högre grad.

Enligt Tiina Torvinen är medieundervisningen i Jokela ett dagligt inslag i undervisningen. Skolans fyra lärare samarbetar även sinsemellan i fråga om medieundervisningen. I Jokela producerar eleverna medieinnehåll själva. Exempelvis bildspråk används i flera läroämnen. Enligt Torvinen fungerar lärandet via elevernas egna aktiviteter bra, förutsatt att läraren och eleverna har rimliga förväntningar. Torvinen anser att medieundervisningen ger goda resultat eftersom den med tiden blivit en vardaglig del av skolarbetet. Medierna diskuteras varje dag, och eleverna förkovrar sina färdigheter att arbeta i grupp genom att arbeta tillsammans.

Torvinen berättar att fadderskoleverksamheten med Raahen Seutu var resultatet av ett plötsligt infall. Efter att lokaltidningen gått med på samarbetet har eleverna skrivit artiklar till tidningens tryckta upplaga. Det material som eleverna har producerat har också publicerats i Raahen Seutus webbupplaga. Våren 2011 producerar Jokelan koulu en gratistidning som delas ut som bilaga till faddertidningen. Temat för bilagan är hållbar utveckling.

Case Raahen Seutu

Case Raahen

an

Case Antero

Samarbete mellan ämneslärare: tidningen Antero i Lojo

Tidningen Antero ges ut av Anttilan koulu i Lojo. Tidningen lanserades 2007 som en webbtidning, men på önskan av eleverna i åk 8 och 9 gavs tidningen ut på papper för första gången 2009. Projektet leddes av lärarna i modersmål och litteratur Niina Yrjövuori och Marja Peltonen.

Ämneslärarna delade på ansvaret och planerade undervisningen tillsammans. Yrjövuori, som också är utbildad lärare i bildkonst, satsade på layouten och på att handleda skapandet av publikationens visuella utförande, medan Peltonen koncentrerade sig särskilt på elevernas texter. Peltonen beskriver arbetsfördelningen som givande eftersom man på detta sätt kunde tillgodogöra sig båda lärarnas perspektiv och kunskaper.

Tidningen Antero producerades i flera steg. Tidningen redigerades i huvudsak i en tidningsklubb som leddes av Peltonen och Yrjövuori, samt under en tillvalskurs i tidningsarbete och kreativt skrivande. Tidvis arbetade eleverna även på modersmålstimman, och lärarna kommenterade elevernas prestationer per e-post. Gruppen av elever som redigerade Antero gick in för projektet med stor entusiasm. Tidningens innehåll byggde på elevernas egna intressen och artikeluppslag.

Även om det var arbetsammare att redigera och trycka tidningen Antero på papper än att göra en webbpublikation, anser Peltonen att papperstidningen belönade eleverna för det utförda arbetet. Eleverna var glada över att få se det konkreta resultatet av sitt arbete. Projektarbetet krävde tidsplanering och framförhållning av lärarna, men enligt Peltonen var problemen inte omöjliga att lösa.

Case Antero

Case Antero

Case Bibliotek

Professionellt kunnande och läsglädje: bibliotekssamarbete i Lojo

Klassläraren Marika Lyytinen-Levander i Tytyrin koulu i Lojo koncentrerar sig särskilt på bibliotekssamarbete i sin medieundervisning. Samarbetet med avdelningen för barn- och ungdomslitteratur vid Lojo stadsbibliotek fick sin början genom Finlands biblioteksförerings projekt Superkirtsi och är nu på sitt fjärde år. Biblioteket i närheten av skolan är en stor fördel, säger Lyytinen-Levander. Med hjälp av en nära kontakt med ett bibliotek är det lätt att uppmuntra elever i 1–6-skolor att läsa.

Lyytinen-Levander planerar undervisningen tillsammans med bibliotekarien Minna Isokyrö. Biblioteksbesök och läsande är en del av skolelevernas vardag på många olika sätt. Lyytinen-Levander besöker biblioteket med sin klass varannan vecka och utnyttjar bibliotekets lokaler exempelvis för föräldravärdar och för att presentera elevernas skolarbeten.

Enligt Lyytinen-Levander gör bibliotekssamarbetet lärarens arbete mer omväxlande och erbjuder eleverna möjlighet att lyssna på en litteraturexpert. På sina boktipsräffor berättar Isokyrö om boknyheter för eleverna och lockar dem att läsa. Lyytinen-Levander säger att eleverna är flitiga biblioteksbesökare: de gillar att läsa och spela på biblioteket, och de njuter av biblioteksbesöken som piggar upp skoldagarna.

Tid är en bristvara i grundskolan och därför anser Lyytinen-Levander att det lönar sig att uppehålla och utveckla välfungerande samarbetsformer och arbetsmetoder. I januari 2011 ordnade hennes klass en biblioteksmånad, då klassen besöker biblioteket varje vecka. Lyytinen-Levander och Isokyrö vidareutvecklar de verksamhetsformer som togs fram i samband med Superkirtsi.

Case Bibliotek

Mediekunskaper utanför skolan

PÅSTÅENDE:
Den kommersiella
mediekulturen och
användningen av
medieinnehåll för
underhållning kräver
inga mediekunskaper
av eleverna.”

MOTPÅSTÅENDE:
Skolans uppgift är att
uppmuntra eleverna
att utveckla en aktiv
medierelation.”

INOM MEDIEUNDERVISNINGEN varvas det formella lärandet i skolan med det informella lärandet utanför den. Gränsen mellan den mediekultur som eleven möter i skolans grundläggande utbildning och på sin fritid suddas ut. Ju bättre det formella och informella lärandet stöder varandra, desto mer fördjupas elevens mediekunskaper. Det är bra för läraren att tänka på hur mediekulturen och det informella lärandet utnyttjas i skolan. En annan viktig fråga är hur eleverna använder de i skolan inhämtade mediekunskaperna på sin fritid.

Medierelationens dimensioner: mediesmak, socialt umgänge, flera kanaler

Barnens och de ungas medieanvändning på fritiden fokuserar i hög grad på kommersiella och underhållningsbetonade medieinnehåll samt på sociala medier. Elevernas mediasmak byggs upp genom deras egna intressen och de val de gör i den kommersiella mediekulturen. Eleverna kan exempelvis förbinda sig vid en särskild genre och besluta vilka medieredskap och medieinnehåll de vill använda.

Man kan hävda att den kommersiella mediekulturen ger barn och unga möjlighet att utveckla sin mediasmak och att handla och uttrycka sig själva fritt. Å andra sidan kan man anse att den kommersiella mediemiljön begränsar barnens och de ungas vardag eftersom den dikterar formerna för social gemenskap och interaktion och kringskar mediasmakens möjligheter.

Användningen av medier ger njutning eller upplevelser främst genom dess sociala och interaktiva dimension: det är trevligt att lära, handla eller bara tillbringa tid i grupp, t.ex. att titta på tv eller spela tillsammans. Barn och unga väljer därför medieredskap och medieteknik som möjliggör växelverkan. De prövar nya tjänster, lär av andra hur man använder dem och tar dem enkelt till sig som permanenta inslag i vardagen.

I medieinnehållen hittar de yngsta barnen hittar motiv för sina lekar. I lekarna kombinerar och utnyttjar de exempelvis rollfigurer och intriger från populära tv-program, spel och böcker. Lekarna vittnar om att medieanvändningen eller de kulturella kunskaper om medieinnehållen som barnet fått från sin kamratkrets är en viktig resurs också i sådana sociala situationer där man egentligen inte använder medier.

Medieanvändningens sociala karaktär framträder även i samtal om medieinnehåll. Små barn vänder sig till vuxna bland annat när medieinnehåll sys-

selsätter deras tankar. Föräldrarna pratar med sina barn om användningen av medierna och sätter gränser för den. Ju äldre barnet blir, desto mer diskuterar det med sin kamratrekrets. Barn och unga pratar om medieinnehåll särskilt för att presentera sin mediesmak, dvs. för att visa upp sin personlighet och sin relation till medierna för kamraterna.

Ett typiskt drag i barnens och de ungas medieanvändning är att den bygger på flera kanaler: de använder samtidigt flera medieredskap i sin vardag. Med undantag av de minsta barnen har medieanvändningen ingen dagsrytm utan den anpassas enligt situationen och barnets egna behov. Barn och unga koncentrerar sig nödvändigtvis inte på ett medieinnehåll i taget.

Medieredskap som barn och unga använder

Barn och unga använder medieredskapen på ett mångsidigt sätt. De använder dator, spelkonsoler, tv, mobiltelefon, radio, tidningar och litteratur flitigt, och ofta dessutom samtidigt.

Man kan säga att internet har blivit ett mediecentrum där olika medieredskap flyter samman. Barn och unga använder webben för att konsumera medieinnehåll som betraktas som traditionella på ett nytt sätt. De använder webben för att läsa sina läxor och göra sina hemuppgifter, och de tittar på tv och filmer och lyssnar på musik och radioprogram via webben. Via webben kan barn och unga på ett naturligt sätt även delta i sociala webbspel, sköta sina vänskapsrelationer och bygga upp nya relationer.

Det har uppstått en möjlighet för barn och unga att delta i produktionen av medieinnehåll, och exempelvis filmkulturen för barn och unga breder ut sig med stöd av webbsajter som är specialiserade på film. Ju äldre barnet blir, desto mer framträdande blir internet i hans eller hennes medieanvändning. Så gott som alla unga använder webben och särskilt sociala medier dagligen.

Mobiltelefonen är i likhet med webben ett medieredskap som så gott som varje barn i Finland använder varje dag. Barn och unga lär sig enkelt att använda mobiltelefonen också för att filma videoklipp, lyssna på musik och surfa på webben. Enligt undersökningen EU Kids Online II från 2010 använder barnen i Finland dock mobiltelefonen för webbsurfning i mindre utsträckning än barn i det övriga norra Europa.

Internet har inte minskat de s.k. traditionella medieredskapens betydelse i de finländska barnens och ungas vardag. Böcker, tidningar, tidskrifter, tv och radio är fortfarande viktiga. Barn och unga litar exempelvis mer på innehållet i tidningarna än på webben, och när de blir äldre blir de också allt flitigare tidningsläsare.

Att möta medierna tryggt, under iakttagande av lagar och bestämmelser

PÅSTÅENDE:

”Medierna är en otrygg miljö att växa upp i.”

MOTPÅSTÅENDE:

”Medierna är en otrygg miljö att växa upp i, om eleverna inte får undervisning i hur de ska möta medierna.”

Åldersgränserna för film, tv-program och spel

Syftet med åldersgränserna är att varna barnens vårdnadshavare, lärare och andra fostrare om att ett medieinnehåll kan ha en skadlig inverkan på utvecklingen av barn under en viss ålder. Om en film, ett tv-program eller spel exempelvis har fått åldersgränsen sju år, kan dess innehåll ha en skadlig inverkan på utvecklingen av ett barn som är under sju år. Enligt lagen om granskning av bildprogram kan ett program vara ägnat att inverka skadligt på ett barns utveckling på grund av sina våldsinslag eller sitt sexuella innehåll.

Åldersgränser är viktiga eftersom de allvarligaste skadliga konsekvenserna för ett barns utveckling kan orsakas av innehåll som barnet till sin ålder och utvecklingsnivå inte är färdigt att ta emot.

De viktigaste faserna i utvecklingen av barnets förmåga att tolka medieinnehåll kan indelas grovt på följande sätt:

- 6–8 år: konkret tänkande och distansering av känslor
- 11–13 år: begreppsligt tänkande
- 15–16 år: förmåga till kritiska tolkningar.

Fördelarna och riskerna med internet

Internet bjuder allt yngre barn och unga på aktiviteter av många slag, men medför samtidigt även risker. Det är dock möjligt att kontrollera riskerna. fördelarna med internet är betydligt större än riskerna. Barn och unga behöver stöd för att klara riskerna och röra sig på webben tryggt och klokt. När barn och unga förkovrar sina mediekunskaper får de större självförtroende och säkerhet att röra sig på webben. I mediekunskaperna ingår även att barnen och de unga känner sina lagstadgade skyldigheter och är förmögna till självkritik och självreglering.

Många av riskerna på webben handlar om upprörande eller skadliga medieinnehåll. Innehållen kan vara våldsamma och råa, pornografiska, rasistiska eller hatfyllda. Å andra sidan kan det uppstå problem då barn och unga utträttar ärenden och håller kontakt på webben. De kan utsättas för störande, sexuella trakasserier och sexuellt utnyttjande eller för missbruk av deras personuppgifter. Riskerna kan orsakas av andra webbanvändares beteende såväl som av barnens och de ungas eget beteende: på webben kan man utsättas för mobbning, förolämpning, trakasserier och spridning av material som är skadligt för användarna.

Enligt de barn som deltog i EU Kids Online II-enkäten 2010 var skadliga innehåll som sprids av andra användare en av de mest typiska riskerna på webben. En annan risk i samma grupp var kommunikation på webben med personer som man inte känner sedan förut. Enligt undersökningen utsätts få barn och unga för mobbning på webben, men de som utsattes för mobbning var starkt upprörda över denna behandling.

Trygg användning av internet förutsätter kunskaper om integritetsskydd. Hur använder jag lösenord? Hur ger jag ut personliga uppgifter? Hur använder jag pengar på webben?

Användning av webben i enlighet med reglerna innebär att användaren tar hänsyn till andra och iakttar både serviceleverantörernas och gemensamt överenskomna regler. Hur uttrycker jag mig på webben? Vilka gemensamt överenskomna regler förbinder jag mig att iaktta när jag rör mig ute på webben?

Användning av webben i enlighet med lagarna innebär att användaren betraktar sitt eget och de andra användarnas beteende ur lagens perspektiv. Vad är ärekränkning, och hurdant material får man inte publicera och sprida på webben? Vad är falskt alarm? Hur ska man beakta upphovsrätten på webben?

Frivilligt uttryck och samhälleligt mediedeltagande

Med tanke på skolans mål kan det kännas underligt att man vill utveckla elevernas mediekunskaper genom medieundervisning. Är det värt att satsa på medieundervisning om eleverna sedan använder sina mediekunskaper för verksamhet som inte kan anses ha någon större samhällelig betydelse?

Barn och unga indelas ofta i två grupper: aktiva deltagare som använder och skapar medieinnehåll, och passiva användare av medieinnehåll, vilkas deltagande främst begränsar sig till konsumtion. Individens medierelation preciseras dock kontinuerligt. Beroende på situationen kan individen vara både aktiv och passiv samtidigt.

En förutsättning för medborgarskap är att individen har förmågan att se sig själv som aktör. Först när barn och unga tolkar och skapar medieinnehåll av olika slag kan de se sig själva som aktörer och opinionsbildare och verka som medborgare även i mediekulturen. Mediedeltagandet sker på många olika plan. Skolan intar en nyckelposition då den uppmuntrar barn och unga att använda sin egen röst och kreativitet, att bli hörda och att påverka.

Aktörsrollen och mediedeltagandet

Elevernas mediesmak väcker många frågor hos fostrarna. Varför inriktas elevernas medieanvändning främst på kommersiella och underhållningsbaserade medieinnehåll? Och varför nöjer sig de aktiva webbanvändarna med observatörsrollen, utan att de börjar skapa egna medieinnehåll och presentera dem för de andra?

De medieredskap och medieinnehåll som används i medieundervisningen väcker elevernas intresse och lockar dem att delta. Mediedeltagandet kan vara både offentligt och privat. Klassen kan fungera som en miljö där eleverna övar upp sina mediekunskaper inför det offentliga mediedeltagandet. Här får eleven respons av både läraren och de andra eleverna. Även offentlighet på ett större forum än klassrummet motiverar eleverna, eftersom offentlig, öppen och direkt respons bidrar till att stärka elevernas faktiska aktörsroll.

Medieundervisningen kan ge lärarna insikter om vad möjligheterna att påverka innebär i elevernas liv. Hurdana aktörer i mediekulturen hoppas man att eleverna utvecklas till, och vad betraktar man som samhällsligt viktigt deltagande? Deltar eleverna lokalt eller globalt? I vilken omfattning erkänner skolan elevernas olika aktörsroller och erbjuder eleverna verkliga möjligheter att påverka?

PÅSTÅENDE:

”Eleverna är inbundna och passiva och o villiga att delta.”

MOTPÅSTÅENDE:

”Medieundervisningen inspirerar eleverna att handla både i klassen och utanför den.”

Administrativa linjedragningar för medieundervisningen

PÅSTÅENDE:
Medieundervisning
är ännu ett marginellt
fenomen.”

MOTPÅSTÅENDE:
Medieundervisning
är en del av utbild-
ningspolitiken.”

DET FINNS ETT STORT ANTAL internationella och inhemska dokument om medieundervisning och om behovet att ge medieundervisning. FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur **Unesco** har i flera decennier arbetat med att utveckla grunderna för medieundervisningen och undervisningen i mediekunskaper. I sina rekommendationer konstaterar Unesco bland annat att förbindelserna mellan medieundervisningen, den kulturella mångfalden och respekten för de mänskliga rättigheterna ska stärkas. Samtidigt ska man definiera grunderna för mediekunskaperna och systemen för bedömning av dem.

I **Europeiska unionens direktiv om audiovisuella medietjänster** (2007/65/EG) definieras mediekunskaper som de kunskaper, de färdigheter och den förståelse som konsumenten behöver för att kunna använda medier på ett effektivt och säkert sätt. Mediekompetenta människor kan göra väl underbyggda val, förstå vad slags innehåll och tjänster det handlar om och dra nytta av alla de möjligheter som den nya kommunikationstekniken erbjuder. De kommer att bättre kunna skydda sig och sina familjer mot skadligt eller anstötligt material. Därför bör ökad mediekunskap främjas överallt i samhället och dess utveckling följas noga.

Enheten för medier och mediekunskaper vid **EU-kommissionens** generaldirektorat för informationssamhället och medier har låtit göra en undersökning av mediekompetensnivåerna i länderna inom Europeiska unionen. Denna klassificering av mediekunskaper har utnyttjats som referensmaterial vid arbetet med denna publikation.

Statsrådet godkänner med fyra års intervaller en utvecklingsplan för utbildning och forskning (**KESU**). Som en riktlinje för utvecklingen presenteras i planen för 2007–2012 “allt mångsidigare kunnande och medieläskunnighet hos medborgarna samt förmåga att förhålla sig kritiskt till den information som medierna producerar”.

Medieforumet för statsrådets projekt **Vardagens informationssamhälle** har indelat medborgarfärdigheterna i samhället i fyra sektorer: kreativt mediekunnande, kritiskt mediekunnande, socialt mediekunnande och tekniskt-praktiskt mediekunnande. Denna klassificering har till tillämpliga delar använts som referens vid utarbetandet av mediestigarna i denna publikation.

Visserligen kretsar diskussionen om informationssamhället fortfarande i hög grad kring *datorsamhället*, vilket är förargligt, eftersom medieundervisning är mycket mer än detta. Den dominerande inriktningen, som går ut på att pedagogiska tillämpningar som bygger på informations- och kommu-

nikationsteknik utvecklas i arbetsgrupper utan koppling till projekt inom mediefostran som betonar den kulturellt-samhälleliga infallsvinkeln, är inte produktiv.

Utvecklandet av informationssamhället förändrar fältet inom utbildning, vetenskap och kultur, där medieundervisningens betydelse framhävs, konstateras i sin tur i undervisnings- och kulturministeriets framtidöversikt *Osaava ja luova Suomi* (Ung. Det kompetenta och kreativa Finland). Enligt publikationen ökar medieundervisningen och en trygg mediemiljö barnens välbefinnande. Medieundervisning är en av barnens och de ungas grundläggande bildningsmässiga rättigheter: att trygga alla barn och unga de grundläggande undervisnings- och bildningsmässiga rättigheterna oberoende av boningsort, språk eller ekonomisk ställning.

Undervisnings- och kulturministeriet har infört stärkandet av medieundervisningens ställning som ett av målen för den strategiska utvecklingen av *kulturpolitiken*. Medieundervisningen har lyfts fram även i målen för *barnkulturpolitiken*. Enligt dem ska mediefostran stärkas i grundskolorna i samarbete med aktörerna i branschen. I linjedragningarna för utvecklandet av barnkulturen konstateras även att antalet projekt som främjar läskunnigheten i medier, film, fotografi och bildkonst ska ökas.

I anslutning till den aktuella *lagreformen* fäster man särskild uppmärksamhet på åtgärder som främjar barnens säkerhet i mediemiljön, såsom medieundervisning. I den proposition om en reform av lagstiftningen om bildprogram (190/2010 rd) som Kiviniemis regering lämnat till riksdagen föreslås att Statens filmgranskningsbyrå omvandlas till Centret för mediefostran och bildprogram, vars uppgift är att främja mediefostran och barnens mediekompetens i samarbete med andra myndigheter och olika sammanslutningar på området. Avsikten är att lagen träder i kraft 2012.

Även *medierna* har tagit ställning till den stora betydelse som mediefostran har genom en resolution. Mediernas centralförbunds samhälleliga mål är att utveckla medieläskunnigheten hos barn och unga. Enligt förbundets riktlinjer för mediefostran främjar kompetent mediefostran ett balanserat och hållbart förhållande till medierna hos barn och unga. Enligt medierna är medieläskunnighet en förutsättning för en sund och hållbar användning av medietjänsterna.

Det är därför nödvändigt att det vid sidan av de officiella dokumenten uppstår en levande och aktiv dialog mellan undervisnings-, kultur- och mediebranscherna som bidrar till ett genuint och systematiskt genomförande av mediefostran och medieinläring.

PÅSTÅENDE:
Medie-
undervisningen
lovar för mycket.”

SVAR:
Medieundervisning
är möjlig.”

LÄNKAR

Sällskapet för mediefostran rf:s omfattande och mångsidiga webbplats
Mediakasvatus.fi <http://www.mediakasvatus.fi/>

Information, idéer och läromaterial

Temahelheten om kommunikations- och mediekunskaper på webbplatsen Edu.fi
http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/aihekokonaisuudet/viestinta_ja_mediataito

Kopiostos och undervisnings- och kulturministeriets guide om upphovsrätten
www.kopiraitti.fi

Webbsidorna för boken Opettajien tekijänoikeusopas (Lärarens guide till upphovsrätten) www.opettajantekijanoikeus.fi/

Skolbioföreningens instruktioner om användningen av film i undervisningen
www.koulukino.fi/elokuvatkoulussa

Statens filmgranskningsbyrå: information om åldersgränserna för filmer och spel
www.vet.fi

Rädda Barnen rf:s material om säkerhet på webben
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/nettiturvallisuustyö/>

Mannerheims Barnskyddsförbunds medieundervisningsmaterial
<http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/>

Morgon- och eftermiddagsverksamhet samt klubbverksamhet
<http://www.suurimediaseikkailu.fi/>

Bibliotekens webbtjänst <http://www.okariino.fi/>

Kamerakynäpakka i Medieskolan i Tammerfors: tips för användningen av video i medieundervisningen <http://www.mediataito.net/mediapeli.html>

Medieundervisningsmaterialen för Yles Mediakompassi <http://mediakompassi.yle.fi/>

Medieundervisningsmaterialen för Yles Opettaja.tv <http://opettajatv.yle.fi/>

Aikakausedias medieundervisningsmaterial <http://www.aikakausedet.fi/opetus/>

Tidningarnas Förbunds medieundervisningsmaterial
<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=4>

KÄLLOR

KAPITEL 1

Celot, Paolo (red.) (2009) Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels. A comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy level in Europe should be assessed. Bryssel: EAVI.

Erstad, Ola (2010) Paths Towards Digital Competencies. Naïve Participation or Civic Engagement? I verket Carlsson, Ulla (red.) Children, Youth and Media in the Digital Media Culture. From a Nordic Horizon. Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, 35–50.

Hörande av mediepedagog Jukka Haveri, Tammerfors stad, 4.10.2010.

Kotilainen, Sirkku (2007) Mediakasvatusta nuorisotyössä. I verket Kynäslahti, Heikki & Kupiainen, Reijo & Lehtonen, Miika (red.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsingfors: Sällskapet för mediefostran, 151–157.

Kotilainen, Sirkku & Rantala, Leena (2008) Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 89.

Kotilainen, Sirkku (2009) Suhteet mediaan – avainkokemuksia nykykulttuurissa. I verket Kotilainen, Sirkku (red.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto/Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 9, 7–18.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara & Suoranta, Juha (2007) Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. I verket Kynäslahti, Heikki & Kupiainen, Reijo & Lehtonen, Miika (red.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsingfors: Sällskapet för mediefostran, 3–25.

Mustonen, Anu (2001) Mediapsykologia. Helsingfors: WSOY.

Pohjola, Kirsi & Johnson, Elina (2009) Lasten mediakulttuuri ja koulu vuoropuheluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007) Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Helsingfors: Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

KAPITEL 2

Burn, Andrew & Durran, James (2007) Media Literacy in School. Practice, Production and Profession. London: Paul Chapman Publishing.

Hörande av mediepedagog Jukka Haveri, Tammerfors stad, 4.10.2010.

Kangas, Sonja & Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008) Lasten ja nuorten mediamaailmat pähkinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi.

Kotilainen, Sirkku & Rantala, Leena (2008) Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 89.

Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki & Noppi, Elina & Uusitalo, Niina (2007) "Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tammerfors: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö julkaisusarja A 104/2008.

Liikenne- ja viestintäministeriö (2009) Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan Tieto- ja viestintäteknikka koulun arjessa -hankkeen määritelmäryhmän esitys.

Livingstone, Sonia & Haddon, Leslie & Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (2010) Risks and safety on the internet. The perspective of European children. Initial findings from the EU Kids Online II survey of 9-16 year olds and their parents. Lontoo: London School of Economics and Political Science.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007) Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Helsingfors: Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

KAPITEL 3 OCH 4

Hakala, Olli & Seppänen, Aija & Seppänen, Anne (red.) Kansalaisen ja median kohtaamisia (2008) Helsingfors: Mediecentret för utbildningsverket vid Helsingfors stad.

Hörande av undervisningsrådet Kristina Kaihari-Salmisen (historia och samhällslära) 20.10.2010.

Hörande av undervisningsrådet Merja Lehtonen (kvalitetskriterier) 20.10.2010.

Hörande av undervisningsrådet Mikko Hartikainen (konst och handarbete) 20.10.2010.

Regeringens proposition till Riksdagen om en reform av lagstiftningen om bildprogram (RP 190/2010) rd. 14.10.2010.

Undervisningsministeriet (2010) Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Undervisningsministeriets publikationer 2010:7.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Den grundläggande utbildningen 2020 – allmänna riksomfattande mål och timfördelning. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:1.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Kultur – kraft för framtiden. Kommitténs förslag till redogörelse om kulturens framtid. Undervisningsministeriets publikationer 2010:10.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Slutrapport av arbetsgruppen för minskning av segregationen. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:18.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Utbildningens utvecklande i takt med och med hjälp av det omgivande informationssamhället 2020. Bättre kvalitet, effektivare samarbete och öppnare växelverkan Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:12.

Utbildningsstyrelsen (2004) Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004.

KAPITEL 5

Hörande av mediepedagog Jukka Haveri, Tammerfors stad, 4.10.2010.

Kangas, Sonja & Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008) Lasten ja nuorten mediamaailmat päihinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi.

Kotilainen, Sirkku & Rantala, Leena (2008) Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 89.

Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki & Noppari, Elina & Uusitalo, Niina (2007) "Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tammerfors: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö julkaisusarja A 104/2008.

Livingstone, Sonia & Haddon, Leslie & Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (2010) Risks and safety on the internet. The perspective of European children. Initial findings from the EU Kids Online II survey of 9-16 year olds and their parents. Lontoo: London School of Economics and Political Science.

Pohjola, Kirsi & Johnson, Elina (2009) Lasten mediakulttuuri ja koulu vuoropuheluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007) Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Helsingfors: Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

KAPITEL 6

Celot, Paolo (red.) (2009) Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels. A comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy level in Europe should be assessed. Bryssel: EAVI.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/65/EG (2007) om ändring av rådets direktiv 89/552/EEG om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television.

France. National Commission for UNESCO (2007) Media Education. Advances, Obstacles, and New Trends since Grünwald: towards a scale of change? Proceedings, synthesis and recommendations. Paris: UNESCO.

Kommunikationsministeriet (2009) Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan Tieto- ja viestintätekniikka koulun arjessa -hankkeen määritelmäryhmän esitys.

Regeringens proposition till Riksdagen om en reform av lagstiftningen om bildprogram (RP 190/2010) rd. 14.10.2010.

Undervisningsministeriet (2008) Utbildning och forskning. Åren 2007–2012. Utvecklingsplan. Undervisningsministeriets publikationer 2008:9.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Osaava ja luova Suomi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskaatsaus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:15.

Undervisnings- och kulturministeriet (2010) Utbildningens utvecklande i takt med och med hjälp av det omgivande informationssamhället 2020. Bättre kvalitet, effektivare samarbete och öppnare växelverkan Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:12.

Undervisningsministeriet (2010) Resultat av det barnkulturpolitiska programmet Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:6.

Viestinnän keskusliitto (2009) Mediakasvatuslinjaukset. Helsingfors: Viestinnän keskusliitto ry.

UTFÄRDER I MEDIELANDSKAPET

– lärarens snabbtest

Hur är du som medielärare?

Ta reda på det med snabbtestet!

Kryssa för de påståenden som du håller med om.

Du får veta hur du är som vandrare i medielandskapet.

Teknikvänner

- Jag använder** Fb, iPod eller Skype regelbundet och uppskattar en snabb webbanslutning.
- Jag vet** vad Web 2.0 betyder och förstår den kritik som har riktats mot begreppet.
- Jag tycker** att det är viktigt att mina elever uppfattar skillnaden mellan medieverkligheten och vardagsverkligheten.
- En del av mina elever** använder olika tekniska anordningar med beundransvärd skicklighet.
- Jag tycker** att alla kan påverka sina egna kunskaper om olika vardagliga dataskydds- och upphovsrättsfrågor. När vi utvecklar våra praktiska färdigheter utvecklas vår medierelation positivt.

För teknikvännerna ger avancerad utrustning vandringarna i medielandskapet extra krydda. De satsar på kvalitet och börjar gärna använda det senaste inom camping och friluftsliv. Ibland har de alltför många prylar med sig på färden, och den tunga ryggsäcken hindrar dem från att företa alltför långa vandringar i terrängen. "Tja, inte vet jag om medielandskapet... men jag har åtminstone en teleskopkorvpinne med mig!"

Naturnjutare

- **Jag är** alltför lat för att hålla mig uppdaterad om den senaste tekniken, men jag tycker att nyheter om Nokia är intressanta.
- **Jag kan inte** säga att just något av de medieinnehåll som jag sett skulle vara så skadligt att jag skulle vilja förbjuda det för mina elever.
- **Det irriterar mig** att tv-nyheterna alltid använder samma källor.
- **Elevernas** växlande inbegreper intresserar mig. Jag vet vad Wii är för något och varför mina elever tycker att det är tråkigt att twittra.
- **Jag tycker** att alla kan påverka hur de tolkar olika medieinnehåll. När vi utvecklar våra praktiska färdigheter utvecklas vår medierelation positivt.

För njutarna är vandringarna i medielanskapet estetiska och nästan mytiska upplevelser. De observerar sin omgivning omsorgsfullt och färdas långsamt. De stannar för att titta på växtligheten längs stigarna, beundrar solstrålarnas flimmer mellan träden, njuter av dofterna i den kuperade terrängen och lyssnar på skogens ljud. De kan glömma tiden, och ibland kommer de inte ihåg vart de var på väg. *”Medielandskapet är verkligen intressant, men det är svårt att hitta hem efter att det har blivit mörkt.”*

Fjällrävar

- **Jag tycker** att det är viktigt att alla finländare får likvärdig tillgång till webben. Jag hoppas att skolorna var jämlika i detta avseende.
- **Jag känner** namnet på journalister och chefer i medieinstitutionerna och anser att nyheter aldrig kan vara opartiska.
- **Jag tycker** att Wikipedia är en fantastisk uppfinning eftersom den automatiskt förutsätter att användaren har en reserverad attityd och bedriver källkritik.
- **Mina elever** är märkesmedvetna, vilket irriterar mig eftersom de inte använder sin makt som konsumenter utan sväljer det marknadsbudskap som medierna sprider utan att motsätta sig.
- **Jag tycker** att alla kan påverka hur kritiskt de betraktar de medieinnehåll som medieinstitutionerna producerar. När vi utvecklar våra kritiska färdigheter utvecklas vår medierelation positivt.

Fjällrävarna är erfarna vandrare. De älskar medielandskapet och allemansrätten, och är entusiastiska bär- och svampplockare. Fjällrävarna vandrar eftersom naturen ligger deras hjärta nära. De kan bli utsättas för besvikelser på sina färder eftersom alla inte har samma entusiasm för miljövard. *”Medielandskapet var fantastiskt, men tyvärr blev det helt nedskräpat.”*

Hemkära

- Jag intresserar mig inte** det minsta för de nya grejerna eftersom jag lider redan av tvånget att använda e-post på jobbet.
- Jag tycker** att medieinnehållen har blivit rårare sedan jag var barn.
- Jag får ångest** av all "information" som vi bombarderas av från alla håll. Jag hittar inte pålitliga informationskällor som förut.
- Jag tycker** att elevernas medievanor är underliga, men å andra sidan har de ingen betydelse i det dagliga skolarbetet.
- Jag tycker** att alla kan påverka vilka medieinnehåll de använder och konsumerar. När vi utvecklar våra färdigheter att välja utvecklas vår medierelation positivt.

De hemkära bryr sig inte om att gå på utfärd, även om de ofta får inbjudan att komma med. De är rädda för att stuka foten eller gå vilse. De hemkära är nöjda när de får stanna inomhus, men blir utan den glädje som medielandskapet kan ge. *"Det är tråkigt väder ute och medielandskapet känns farligt."*

Valde du påståenden endast

från en kategori? Det lönar sig för dig att fundera på hur andra medielärare tänker och handlar. Leta reda på kollegor som tänker på ett lite annorlunda sätt än du, och prata om påståendena i snabbtestet. Fundera i vilka frågor ni kan hjälpa varandra.

Valde du påståenden från

alla kategorier? Fint! Leta reda på kollegor som tänker på ett lite annorlunda sätt än du och diskutera påståendena i snabbtestet. Fundera på vilka sätt ni kan hjälpa varandra.

PÅSTÅENDE:
**Medieundervisningen
lovar för mycket.”**

SVAR:
**Medieundervisning
är möjlig.”**

Mediekunskaper är medborgarfärdigheter. Med mediekunskaper avses den förmåga till kritiskt tänkande, samarbete och interaktion och den beredskap att gestalta, bedöma och hantera information som är nödvändiga i dagens värld. Mediekunskaper handlar inte bara om hur man använder själva tekniken, utan även om självkännedom, mod att uttrycka sig själv och förmåga att påverka.

I denna publikation beskrivs utvecklingen av mediekunskaperna som en fortlöpande process från årskurs 1 till årskurs 9 i grundskolan. Medieundervisningen berör alla i skolgemenskapen, och den stöder den grundläggande utbildningens mål.

Syftet med detta informationspaket är att visa vad medieundervisningen behövs till. Publikationen är avsedd särskilt för rektorer och lärare i grundskolan.

Klubbcentralen – stöd för skolan r.f.

Mariegatan 15 A 11 00170 Helsingfors Tel. (09) 6962 440

www.kerhokeskus.fi

Undervisnings- och kulturministeriet